

Azərbaycanda

səh. 362. “Bələdiyyə İdarəsinin ətalətsizliyindən dolayı...”: “ətalətsizliyindən” yerinə “ətalətdən” yaxud “fəaliyyətsizliyindən” olmalıdır.

Bazar ertəsi, 21 aprel 1919-cu il, nömrə 162

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 20 rəcəbül-mürəccab sənə 1337. 21 nisan 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 sənəsi düşənbə [bazar ertəsi] günü, aprel ayının 21-də, gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusanının iclası olacağı elan edilir.

ELAN

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, aprelin 28-də gündüz saat 1-də Ərzaq Nəzarəti binasında Olqinski küçə “Natsional” mehmanxanasında aşağıda göstərilən miqdar balıqlar hərrac ilə satılacaqdır:

A) Hissə-hissə:		
1 – Jerex [xəşəm]	2 tara	Vəzni təqribən 6,140 put 11 girvənkə
2 – Sudak [sıf]	3 tara	
3 – Şuka [durnabalığı]	16 tara	
4 – Leş [çapaq]	43 tara	
5 – Sazan [çəki]	169 tara	
6 – Som [naqqə]	52 tara	
7 – Vobla [külmə]	129 tara	
B) Seld [siyənek]	1965 tara	Vəzni təqribən 5413 put

Göstərilən miqdar balıqlar hamısı bir yerdə və ya seldin hamısı iki partiya və qalanları isə əlahiddə satıla bilər.

Satılan balıqlar Vinner şirkəti zavodunun dondurma anbarlarında (İrəvanski, nömrə 2) saxlanır. Tətil günlərindən başqa hər gün səhər 9-dan 12-yə qədər baxmaq mümkündür.

Hərrac aprelin 28-i gündüz saat birə qədər bağlı paketdə göndərilən bəyannamələrlə olacaqdır. Bəyannamələrdə seldin ayrıca və qalan balıqların da ayrıca put qiyməti göstərilməlidir. Qiymət rəqəmlərlə deyil, hərfilərlə yazılmalıdır. Bəyannamə ilə bərabər seld üçün on min manat, qalan balıqlara isə iyirmi min manat zəloq verilməlidir.

Bundan əlavə, bəyannamə verənlər şəxslərini isbat edici sənədlər dəxi təqdim etməlidirlər.

Zəloq nağd pullarla, həmçinin mülki qanunlarda göstərilən qaydalar üzrə əmvali-qeyri-mənqulə də [daşınmaz əmlak da] qəbul olunur. Hərracın təsdiq edilməsi Ticarət, Sənəət və Ərzaq naziri tərəfindən olur.

Tətil günlərindən başqa hər gün saat 11-dən 2-yə qədər Ərzaq Nəzarətində 24 nömrəli otaqdan bu barədə lazım gələnlərən müfəssəl məlumat almaq olar.

Nazirin baş vəkili: İmza

**OBŞESTVENNİ SOBRANIYANIN
[BAKİ İCTİMAİ YİĞİNCAĞININ]
YAY KLUBUNDA**

Düşənbə [bazar ertəsi] günü aprel ayının 21-də Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən **şərqi müsəmirə** tərtib verilir. Müsəmirənin səhnə tamaşalarını ifa üçün Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin mahir aktyorları dəvət edilmişdir.

İkinci hissədə **kabare** olacaqdır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 8-in yarısında.

Fəxri müdir:

Hacı Zeynalabidin Tağıyev

Müdiri-məsul:

Cəmiyyətin sədri Qasım Qasimov

ELAN

“ÖVRAQI-NƏFİSƏ”

“Övraqi-nəfisə” məcmuəsinə bu gündən etibarən abonə dəftəri açıqdır: Bakı üçün bir nüsxəsi 5 rublə, qeyri şəhərlər üçün nüsxəsi 8 rublə. Məcmuəmizə ədəbiyyat və sənayeyi-nəfisəyə [incəsənətə] dair yazılan məqalələr qəbul olunur. İdarəmiz səhər saat 12-dən 1-ə qədər açıqdır. Məhəlli-idarə [redaksiya ünvanı]: Bakı, Qubernski küçədə nömrə 43-45. Qəzetə və jurnal satanlara manata 20 qəpik güzəşt edilir.

b.

ZAQAFQAZIYA KONFRANSI

Aprelin 25-də Zaqafqaziya cümhuriyyətlərinin bir konfransı əqd olunacaqdır [keçiriləcəkdir]. Bu konfransda Azərbaycan,

Gürcüstan, Ermənistan və Dağıstan cümhuriyyətləri iştirak edəcəklərdir.

Konfransda mövzuyi-bəhs [müzakirə] olunacaq məsələlər:

Gürcülər tərəfindən vaqe olan təklifə görə:

1 - Gömrük məsələsində bir taqım mütəqabil [qarşılıqlı] imtiyazlar və ittisalat [yaxınlıq, birlik] vücuda gətirmək;

2 - Dəmiryol, posta, teleqraf üçün ümumi tənzim və tənsiq [nizamlama və qaydaya salma] idarəsi təşkil etmək və;

3 - Müştərək para çıxarmaqdır.

Azərbaycan hökumətinin təklifi ilə aşağıdakı məsələlər dəxi konfrans müzakirəsinə vəz edilmişdir [müzakirəyə çıxarılmışdır]:

1 - Hüdud məsələlərinin etilaf üzərinə [uzlaşmayla] həll və həll edilmədiyi təqdirdə bitərəf bir həkəmə [arbitrə] müraciət ilə həll etdirilməsi;

2 - Cümhuriyyətlərin mütəqabil [qarşılıqlı] olaraq yek-digərlərini təsdiqi [birləşmələrini tanınması];

3 - Xarici hücumə qarşı müdafiəyi-müştərəkə vəsilələrini təkmil [birgə müdafiə vasitələrini işləyib hazırlamaq] və Yevropa məhəfili [dairələri] qarşısında istiqlalımızın müdafiəsi üçün müştərək və mütəqabil bir bəyanatda bulunmaq;

4 - Cənub-Qərbi Qafqaziya hökumətinin dəxi məzkur [deyilən] konfransa iştirak etdirilməsi.

Mövzuyi-bəhs olunan məsələlər, möhtərəm qarein [oxucuların] gördüyü kimi mühüm məsələlərdir. Zaqafqaziya həyatı-siyasiyyə və milliyəsinin təmini üçün bir an əvvəl həlli lazım gələn ən böyük məsələlərdəndir.

Zaqafqaziya hər nə qədər müxtəlif millət və cinslərlə məskun olsa da, vəziyyəti-coğrafiyyəsi etibarı ilə iqtisadi bir vahiddir.

Qafqaziya silsileyi-cibalı [dağ silsiləsi] ilə mühafizə olunub da bir tərəfi Qara dəniz, digər tərəfi isə Kaspi dənizinə dayanan Zaqafqaziya, ekonomik nöqtəyindən bir vahiddir.

Zaqafqaziyanı bu dənizdən o dənizə qədər vəsl edən [birləşdirən] böyük dəyərdən başdan-baş bir dəmiryol ilə bitişdirilmişdir.

Zaqafqaziyanın ən böyük nəhrini təşkil edən Kür nəhri ilə bu nəhrin digər şaxəsini təşkil edən Araz nəhri kəza [həmçinin] Zaqafqaziya cümhuriyyətlərini müştərək bir surətdə suvarmaqdadır.

Bakı ilə Batumun müşabihəti [oxşarlığı] yalnız adlarının ahəngində deyildir. Zaqafqaziyanın bu iki müntəhası [iki ucu] yek-digərinə iqtisadən dəxi mərbutdur [bağlıdır].

Bakının nefti bir tərəfdən Astraxana gedirsə də, digər tərəfdən dəxi Batuma axır. Həm sözün tam mənası ilə axır. Məlum olduğu üzrə Bakı-Batum yalnız dəmiryol ilə deyil, neft borusu ilə dəxi vəsl edilmişdir [birləşdirilmişdir].

Qara dənizlə Kaspi dənizi arasında olan bu ərazi üzərində təşəkkül edən hökumətlərin iqtisadiyyəti bir olduğu kimi, siyasiyyəti də yek-digərinə bağlıdır. Bu hökumətlərdən birinin istiqlalına rəxnə [zərər] gələr və yaxud onun yerində kəndisindən başqa hökumət otursaysa, o zaman digər hökumətlərin müstəqil qalacağını təsvir eyləmək mümkün deyildir. Tarix dəxi bunu isbat edər gəl-

mişdir. Bir ayağı ilə Gürcüstanda duran Rusiya az çəkmədi ki, bütün Zaqafqaziyanı istila etdi. Bu bir həqiqəti-tərixidir. Şərqi Zaqafqaziyanı istila edən türk və iran qüvvətləri Gürcüstanı dəxi rahat buraxmamışlardır. Bu da bir həqiqətdir. Şimdiki halda dəxi Denikin bir tərəfdən Gürcüstanı, digər tərəfdən də Dağıstanı təhdid edir ki, bu təhdidlərin bizə qarşı olduğunu hamımız biliriz. Şu sırada Gürcüstanın, məsələn müstəqil qalması Azərbaycan istiqlalının müdafiəsi üçün lazım olduğuna kim şübhə edə bilər. Gürcüstanın bizə və cənub-qərb islamlara qarşı eylədiyi bədrəftarlığa rəğmən biz mənafeyi-ümumiyyə naminə yenə Gürcüstanın istiqlalı tərəfdarıyıq və bunun xatirinə həttə, əlbəttə, haq və hüququmuzdan deyil, mənafeyi-iqtisadiyyəməzdən və xəzineyi-milliyəməzdən bəzi fədakarlıqlar və müavinətlər lazımsa, əlbəttə, əsirsəməyiz.

Ermənistan Cümhuriyyəti ilə kəza aramızda mövcud olan bütün ixtilafa və ixtilafı-hissü-nəzərə [hisslərimiz və baxışlarımız arasındakı fərqliliyə] rəğmən bir an əvvəl anlaşılıb, keçmişləri tarixə və müvərrixlərin [tarixçilərin] mühakiməsinə buraxaraq, bugünkü vəziyyətimizin təyidinə [təsdiqlənməsinə, möhkəmləndirilməsinə] həsrivaxt etmək tərəfdarıyıq.

Gürcüstan ilə Ermənistan Azərbaycan hökuməti tərəfindən vaqe olan təkliflərdən Cənub-Qərbi Zaqafqaz hökumətinin konfransa haqqı-iştirakını rədd eyləmişlərdir. Hər nə qədər məzkur hökumətin başına gələn qəza – bu hökumət ingilislər tərəfindən dağıdılmış və əzası [üzvləri] həbs edilmişdir – artıq bu təklif

üzərində israr etmək üçün bir tutalğa [əsas] buraxmayırsa da, burası mühəq-qəqdır [şübhəsizdir] ki, yarım milyondan ziyadə irqdaş və vətəndaşlarımızın mü-qəddəratını Gürcüstan ilə Ermənistan hökuməti yalnız öz aralarında həll etmək istər və bu xüsusda yerli əhalinin rəy və iradəsinə etina etməzlərsə, təbiidir ki, kəndiləri ilə bütün məsaili-mühimməni [vacib məsələləri] soyuq bir qanla oturub da həll edə bilmək imkanını bizim mü-rəxxəslərdən [nüməyəndələrdən] ötrü bir dərəcəyə qədər çətinləşdirər.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], cərəyani-əhval [hadisələrin gedişi] öylə göstərir ki, Ermənistan ilə Gürcüstan mü-rəxxəsləri [nüməyəndələri] bu məsələdə, yalnız bu məsələ deyil, ehtimal ki, digər bir çox məsələlərdə dəxi anlaşmış olaraq kon-fransa gələcəklərdir. Hər halda ümid edə bilərik ki, onların bu anlaşdıqları mə-sələlər Azərbaycan həyatı mənfəətlərinə qarşı əqd edilmiş [bağlanmış] bir ittifaq-dan ibarət olmayacaq. Olsa belə, kon-fransda məsələlər etilaf [uzlaşma ilə] həll olunacağından, böylə bir blokun hər halda işi etilafa deyil, ixtilafa vardıra-cağını Gürcüstan və Ermənistan diplo-matlarının da təqdir edəcəklərini təsə-vür edərək.

Qonşu dövlətlərin bir dəfə daha ara-larındakı məsələləri dostluq və etilaf ilə həll edəcəklərinə inanmaq istərik. Çünki bu dövlətlərin düçar olduqları böhrani-iqtisadi və siyasi o dərəcədə müəssirdir [təsirlidir] ki, arada mövcud hər növ uy-uşulmaz və bərişilməz mətləblərin qal-dırılmasını icab edir. Buraya gedən mü-rəxxəslər ixtilaf nöqtələrindən ziyadə

etilaf xətlərini bulmalı, o surətlə çalış-malıdır.

Gömrük məsələsi yoluna qoyulmalı, yek-digərinə qarşı təshilat göstərilmə-lidir [işlər asanlaşdırılmalıdır; şərtlər yün-gülləşdirilməlidir]. Əlbəttə ki, bu təshilat cümhuriyyətlərin məhzən birisi üzərinə təhmil olunmaq [yükənmək] surəti ilə həll olunmaz. Müştərək para çıxar-malı, ayrı-ayrı kağız paralar çıxarmaqdan bəlkə də vaz keçməlidir. Fəqət bununla bərabər bilməlidir ki, hər kəs müştərək paradan kəndi gəlirinə görə istifadə ey-ləməli, qonşusunun cibindən xərcləmək niyyətini atmalıdır.

Hüddud məsələlərinin bir an əvvəl həllinə baxılmalı, bu məsələlər həll olu-narkən, şübhəsizdir ki, qövmiyyət prin-sipi ilə iqtisadi və coğrafi əsaslara dəxi göz örtməməlidir.

İxtilafı məsələlər həll olunduqdan sonra, təbiidir ki, istiqlallarımızın müş-tərəkən müdafiəsi, müştərəkən düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] qarşısında bəyanatda bulunmaq və yek-digərinə rəsmi surətdə tanımaq məsələləri özü-özlüyündən həll olunar.

Aprelin 25-də toplanacaq Konfransın müvəffəq olub-olmayacağı bittəb [təbii ki], konfransa iştirak edən dövlətlərin dərəcəyi-səmimiyyətlərindən və bir dərəcəyə qədər də bu hökumətləri təmsil edəcək mü-rəxxəslərin hüsn-niyyət və məharətlərindən asılı bir məsələdir.

Fəqət əfkari-ammənin [ictimaiyyətin] bu məsələdəki arzu və hissiyyətinə tər-cüman olmaq istərsək, mü-rəxxəsləri-mizin Konfransdan boş qayıtmamağa var qüvvələri ilə səy etmələrini ixtar edəlim [xatırladalım].

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

“D. V.” qəzetəsinin yazdığına görə Petroqrada hal-hazırda Yakovleva nam [adlı] bolşevik bir arvad idarə edir. Bu xanım Petroqrada bir hala salmış və Petroqrada o qədər fənalıqlar icra edilir ki, əhali şəhərdən qaçır. Petroqradda üsyani-ümuminin qarşısına çıxmaq üçün orada daima 50 min nəfər latş qoşunu saxlanır.

Bolşeviklərin məğlubiyəti

Omskdan xəbər verilir ki, Perm cəb-həsində Kolçak qoşunlarının müvəffə-qiyyəti irəliləyir. Qoşunlar Kama çayından keçib İdil nəhrinin qolunda bol-şevikləri təqib edirlər. Bolşeviklər Qlaz-kar səmtinə ricət edirlər [geri çəkilirlər]. Bolşeviklərdən 37 min əsir alınıb. Bol-şeviklərin Üçüncü Ordusu hər b iqtida-rından düşürülmüşdür.

* Amsterdam “Teleqraf” qəzetəsinə Nyu-Yorkdan xəbər verildiyinə görə, ora-da işsiz əmələlər [fəhlələr] iğtişəş sal-mağa başlamışlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh müzakirəti qurtarmaq üzrədir. Sülh məsələsində o qədər irəli gedilmiş ki, Vilson bütün məsələlərin qəti surətdə həll edildiyini etiraf etmişdir. İtaliyaya təklif edilmiş ki, müvəqqədən Fiumedən istifadə etsin. Lakin İtaliya bu vaxta qə-dər rızasını göstərməmişdir. Sülh Konf-ransı bu məsələni hələlik qət etləmə-mişdir. Ola bilər ki, Fiumenin İtaliyaya

mülhəq edilməsi [birləşdirilməsi] məsələ-sində İtaliya arzusuna konfrans razı ol-sun.

London – Böylə xəbər verilir ki, cümə-günü konfransda Adriatik dənizi mə-sələsindən maəda [başqa] ümum məsə-lələr həll edilmişdir. Yenə həman mən-bədən verilən xəbərlərə nəzərən, hə-man gün qəflətən sülh danışıqlarında bəzi müşkülət törəmişdir. Ona görə də Almaniya nüməyəndələrini dəvət etmək təxirə uğramışdır. Almaniya 2 il müd-dətdə 5 milyon dollar Müttəfiqlərə pul verməlidir.

London – Veymardan almanlar xəbər verirlər ki, Almaniya hökumətinin başçısı Şeydeman Milli Məclisdə demişdir ki, sülh müahidənaməsi [sazişi] almanlar tərəfindən imza edilərkən, Almaniya millətin[in] mənafeyi gözlənəcəkdir. Al-manlar istəyirlər ki, millətlər müxtəlif firqələrə, ittifaqlara bölünməyib birləş-sinlər. Almaniya heç bir vaxt müsaiddə etməz ki, Rusiya Almaniyanın daxili iş-lərinə müdaxilə etsin. Hərgah, Rusiya bolşevik təbliğatını tərək edərsə, Alma-niya kamali-məmnuniyyətlə rus əhali-sinə əlini uzadacaqdır. Fransa ilə Al-maniya əlaqəsinə gəldikdə, Almaniyanın arzusu sülhü bərpə etməkdir.

Şeydeman nitqinin bir yerində qeyd etmişdir ki, ən əvvəl Almaniyanın riza göstərdiyi sülh şəraitinə müğayir [zidd] tərtib edilən müahidənaməni [sazişi] Al-maniya imza etməyəcəkdir. Hal-hazırda Almaniyanın başqa hissələrində[n] qəti-əlaqə etmiş [əlaqəsinə kəsmiş] olan qərbin ticarət və ziraət [kənd təsərrüfatı] işlə-rindəki əhəmiyyətini nəzərə alıb, oranın azad edilməsini tələb edir. Tezliklə ab-

lukanın [blokadanın] qaldırılmasına və ərzağın gətirilməsinə Almaniyanın əşədd [şiddətli] ehtiyacı vardır. Almaniya öz düşmənlərindən xammalların gətirilməsini gözləyir. Bunları almaq üçün Almaniyanın kreditə ehtiyacı vardır.

RUSİYANIN SÜLH TƏKLİFLƏRİ

Məlum olduğu üzrə Nikolay zamanında Çar hökumətinin Almaniya müraziət edərək sülh təklif etdiyi şeyiələri şiddətlə dövrən etmiş, hətta məzkur [deyilən] hökumətin süqutu dəxi bu təkliflə əlaqədar göstərilmişdi. Bu kərə alınan İstanbul qəzetələrində görüldüyünə nəzərən “Morning post” ingilis qəzetəsi bu məsələ haqqında aşağıdakı təfəsilatı nəşr edir:

“Pester Lloyd” qəzetəsi nəşr etdiyi bir silsileyi-məqalatda [məqalələr silsiləsində] 1916 sənəsi sonbaharında və 1917 bidayətində [başlanğıcında] Rusiyanın Düvəli-Mərkəziyyəyə [Mərkəzi Dövlətlərə] sülh təklifində bulunduğuna bəyan edilir. Bu təklif Sofiyada, Vyanada, hətta Berlində ruyi-qəbul gördüyü [müsbət qarşılandığı] halda, alman qərgahi-ümumisi, yəni general Lüdendorf tərəfindən rədd edilmişdir. İlk təklif 1916 sənəsi təşrini-əvvəlində [oktyabrında] Rusiya sarayı-kralisi [kral sarayı] tərəfindən bi-tərəf bir zat dəlaləti ilə vaqə olmuşdur. Bu təklifdə şayəd Almaniya İstanbul xüsusunda Rusiyanın nöqtəyi-nəzərini tərvic edəcək [rəvac verəcək] olarsa, sülh dərhal əqd ediləcəyi və təhti-işğalda [işğal altında] bulunan Avstriya ərazisinin iadə olunacağı [qaytarılacağı] bildirilmişdir.

dir. Bolqar kralı bu təklifə müvafiqət etmiş [tərəfdar olmuş] və Avstriya-Macarıstan qərgahi-ümumisi onu nəzəri-etibarə almışsa da, alman qərgahi-ümumisi surəti-qətiyyədə rədd etmişdir.

1917 sənəsi kanuni-saninin [yanvarın] 24-cü günü eyni bitərəf zat Rusiya sarayı-imperatorisinin [imperatorluq sarayının] ikinci bir təklifini təbliğ etmişdir. Məzkur [deyilən] təbliğ bərvəchi-ati fəqəratı möhtəvi idi [aşağıdakı maddələri ehtiva edirdi]:

“Şayəd Düvəli-Mərkəziyyə məqul [ağlabatan] bir sülh təsisi üçün lazım gələn şərait surəti-səmimanədə münəqişə etmək – ki, biz buna hazırız – və keçən təşrini-əvvəldə [oktyabrda] dərmian etdiyimiz şərait [irəli sürdüyümüz şərtləri] qəbul etmək arzu edərlərsə, kəndiləri də vazeh şərait [açıq şərtlər] dərmian etməlidirlər. Biz keçən təşrini-əvvəldə dərmian etdiyimiz təklifə mərbut [bağlı] qalırız. Buna müqabil Düvəli-Mərkəziyyə dəxi sərih [açıq-aşkar] təkliflər dərmian etməlidirlər.”

Nəticə yenə eyni oldu. Alman qərgahi-ümumisi təklifi-vaqeni [edilən təklifi] şiddətlə rədd etdi.

1917 sənəsi martında sarayı-imperatoriyyə mənsüb bəzi məhafil [dairələr] tərəfindən üçüncü bir təklif vüqu buldu. Qəbuldan imtina edən yenə alman qərgahi-ümumisi oldu. Bundan bir həftə sonra Rusiya ixtilalı zühur etdi və çar xəl edildi [taxtdan salındı].

1917 sənəsi nisanın [aprelin] 26-da çar ailəsinin bəzi ərkanı tərəfindən müxtəlif kimsələrin dəlaləti ilə yeni bir təklif daha vüqu buldu. Bolqar kralının Mütəfiq hökmdara vaqə olan müraziati-əki-

dəsi [təkidli müraziətləri] və kont Çerninin kral Şarla təqdim etdiyi müxtirə [yazılı qeyd] vəziyyətin Vyanada və Sofiyada qayət eyi mühakimə edildiyini isbat edir. Məmafih [buna baxmayaraq] Lüdendorf rədd xüsusunda israr etmiş və ümumi sülhün təəssüsünə mane olmuşdur.

QƏZETƏLƏRDƏN

İtaliya-Serbiya

- Serbiya ilə İtaliya arasında olan münasibat kəskin bir halda qalmaqdadır. Dalmaçya məsələsi rəyi-amm [referendum] ilə həll ediləcəkdir. Dalmaçya sərhədində İtaliya güclü dəstələr saxlamaqdadır. Bütün Serbiya ordusu silah altındadır. Romaniya ilə Serbiya arasında olan Banata məsələsi belə görünür ki, Banatanın Serbiyaya mülhəq olması [birleşməsi] ilə həll ediləcəkdir.

- Verilən xəbərlərə görə, İtaliya Mütəfiq dövlətlərə çatan Avstriya donanmasının yarısının Serbiyaya verilməsi əleyhinədir.

- İtaliya hökuməti Serbiyaya xəbər vermişdir ki, hərgah 7 günün müddətində Serbiya əsgərləri Dalmaçya sərhədindən çəkilməsələr, İtaliya özünü Serbiya ilə müharibə halında hesab edəcəkdir.

- Berndən xəbər verirlər ki, Serbiya ilə İtaliya arasında olan siyasi münasibat qət edilmişdir [kəsilmişdir]. Nümayəndələr geri dəvət edilmişlərdir.

İngiltərənin borcu

Boldvinin Avamlar Kameronundakı deklarasiyasına görə İngiltərənin milli is-

tiqrazı [borcu] fevralın 1-ə qədər 182 milyard 350 milyon frank miqdarında imiş.

Petroqradda adam əti yeyirlər

Şimal-qərbi cəbhə komandanı general Yudenichdən Baş komandanı adına alınan bir məktubda Petroqradda şimdiki əhvalı haqqında dəhşətli xəbərlər yazılmışdır. Petroqradda aclıq o dərəcəyə çatmışdır ki, əhali adam əti yeməkdədir. Bu əti də çinlilər bazarda dana əti adına satırlar. Bu ət güllələnən adamların ətidir.

Biçeraxovun dəstəsi

Aprelin 10-da Kuban nahiyə idarəsində hökumət rəisi Suşkov Biçeraxov dəstəsi haqqında məruzədə bulunmuşdur. Onun dediyinə görə, Biçeraxov dəstəsi Bakıdan Kubana getməli imiş. Lakin Batumda ingilislər dəstə naçalnikinə demişlər ki, dəstənin silahını təslim etməlidir. Bu silah da Soçi hadisəsi təsviyə edilənə [aradan qaldırılana] qədər Gürcüstan cəbbəxanalarında, dəstənin öz qaraqolu altında saxlanmalıdır. Dəstə naçalniki ingilislərə demişdir ki, uzun müddət ingilislərlə yanbayan müharibə edən dəstə öz silahını heç kəsə verməz. Bu əhvalatdan sonra dəstə naçalniki müavinət [yardım] üçün Cənubi Rusiyada olan müsəlləh [silahlı] qüvvə Baş komandanlığına müraziət etmişdir. Müxabirətdən [xəbərləşmədən] sonra aprelin 4-də ingilislərdən məlumat alınmışdır ki, Biçeraxov dəstəsi silahı ilə bərabər Novorossiyskə gedə bilər. Aprelin 10-da dəstə Novorossiyskə varid olmalı [çatmalı] imiş. Oradan da Yekaterinodara gedəcəkdir.

Qafqaziya üçün mal

İngiltərənin “Kunard Layn” nam paraxod cəmiyyətinin Tiflisdəki nümayəndəsinə simsiz teleqrafla xəbər verilir ki, İngiltərədən üç paroxod çıxmışdır. Bunlar Qafqaziya üçün cürbəcür mal gətirirlər. Bugünlərdə paroxodlar Batuma varid olacaqdırlar [çatacaqlar].

Soçi nahiyəsində üsyan

Tiflisdə alınmış məlumata görə, Soçi nahiyəsində Könüllü ordu komandanlığına qarşı əhali üsyan etmişdir. Bu üsyana Könüllülərin irticakarənə hərəkətləri bais olmuşdur. Eşitdiyimizə görə, gürcülər Könüllü qoşunu neçə mənzil qovmuşlardır.

DAĞISTAN ƏHVALI**Dağıstanlılara kömək**

Dağıstanlılar fraksiyaları bürosu sədri Əhməd Tsalikov və Tersk oblasti Xalq Şurasının sabiq sədri Y. Boqdanov tərəfindən Gürcüstan Demokratik Cümhuriyyəti hökumətinə bu aşağıdakı məzmununda bir ərzhal verilmişdir:

“*Dağıstan millətləri və Şimali Qafqaziyanın rus əhalisi, kəndlilər və fəhlələr böyük Rusiya inqilabının fütuhətini [nailiyyətlərini] üzən və millətlərin milli istiqlalıyyət şuarına rişxənd edən Denikin dəstələri mübarizəsində qan axıtmaqdadırlar. Şimali Qafqaziyada Zaqaqaziyanın müqəddəratı həll edilir. Bilatəxir [təxirəsalınmadan] ciddi hərəkət zamanı çatmışdır. Şimali Qafqaziyanın rus əhalisi dağıstanlılara müavinət [kömək] üçün Zaqaqaziya demokratiyasına göz tikmişlərdir.*”

Şimali Qafqaziyanın müsəlman və rus əhalisi namından azad Gürcüstan hökumətinə mübarizət edib, hürriyyət və istiqlalıyyət mübarizəsində onlara kömək etməkdən ötrü aşağıdakı tədbirlərin ittixazını [tədbirlərin görülməsini] istida [xahiş] edirik:

1) *Dağıstanlıların azadlığına və hüququna təcavüz edən Denikin quldur dəstələri ilə mübarizə etməkdən ötrü dağıstanlılara qardaşlıq köməyi göstərmək üçün bilatəxir oraya göndəriləcək dəstə təchiz edilsin.*

2) *Şimali Qafqaziyanın hürriyyət və istiqlalıyyəti yolunda mübarizə etməkdən ötrü biz aşağıda imza edənlərə bütün Gürcüstan daxilində partizan dəstələri təşkilinə icazə verilsin.*

3) *Şimali Qafqaziyanın istiqlalıyyət və hürriyyəti uğrunda mübarizədən ötrü fond düzəltməkdən ötrü Gürcüstanın hər yerində iana yığmaq, konsert, mühazirə və başqa tədbirlər görülməsinə icazə verilsin.”*

TÜRKLƏR HAQQINDA

Fransız qəzetələrindən “Över” qəzetəsi Türkiyə haqqında aşağıdakı məqaləni dərc etmişdir:

“*Hökuməti-Osmaniyyənin hal-hazırda qəsamında [hissələrində] hakimiyyət və əmniyyəti tamamilən təmin edilməklə bərabər, eyni şəkli-idarə altında yaşayan digər millətlərə də mövcudıyyət və əmniyyətlərini inkişaf etdirməyə müsaid bir muxtariyyət bəxş olunacaqdır.*”

İştə, Amerika rəisi-cümhuru Vilsonun

əvvəla mütarikəyə [atəşkəsə] və bədəhu [ondan sonra] müsaliheyi-qətiyyəyə [daimi sülhə] əsas olmaq üzrə bilumum [bütün] dövlətlərə qəbul etdirdiyi proqramın 12-ci maddəsi yuxarıda dərc edilmişdir. Bu maddə hökuməti-Osmaniyyənin vəziyyəti-müstəqəbələsini [gələcək vəziyyətini] vazehən [açıq-aşkar] təyin və təqrir etdiyi [qərarlaşdırdığı] kimi, Etilaf [Antanta] dövlətlərinə proqramdakı digər məvaddə [maddələrə] təmas etməksizin ixlal etməyəməcəklərini bir vəd və məcburiyyətdə təhmil etməkdədir [yükəlməkdədir, boyunlarına qoymaqdadır].

Düvəli-Etilafıyyə [Antanta Dövlətləri] tədqiqati-muşikafanədən [həssaslıqla aparılan tədqiqatlardan] sonra bu yeni hüquqi-bəşər bəyannaməsini yalnız dənizlərin azadlığı haqqında bir qeydi-ehtiyat dərmiyan edərək [ehtiyat şərhli irəli sürərək] qəbul və təsvib etmişlərsə [bəyənmişlərsə] də, dənizlərin azadlığına mütəəlliq [dair] maddə haqqında Vilson ilə həmfikir olmadıqlarını söyləyərək, digər məvaddə eynən qəbul etdiklərini ima etmişlərdir ki, Amerika rəisi-cümhuru bunu bittəb [təbii olaraq] bir sənəd ittixaz etmişdir [saymışdır]. Şimdi Fransa, İngiltərə, İtaliya və Yaponiya bu proqramdakı maddələrdən birisini hökümsüz buraxmaq arzusuna düşərlərsə, sülhi-ümuminin müqavileyi-əsasıyyəsi təxrib olunmuş [ümumi sülhün əsas müqaviləsi pozulmuş] və beynəlmiləl əxlaq üçün bir şərti-əslil [əsas prinsip] olan vədə sədaqət xislətinə xəyanət edilmiş olamazmı?

Binaənileyh [ona görə], məqaləmizin balasına [yuxarısına, baş tərəfinə] nəql etdiyimiz 12-ci maddəni bir daha və kamali-diqqətlə oxuyalım. Maddə qısa, fə-

qət vazeh [açıq] bir surətdə tənzim olunmuşdur. Bu maddə hökuməti-Osmaniyyəyə qəbləlhərb [müharibədən qabaq] deyilsə belə, heç olmazsa 3 kənni-sani [yanvar] 1918 tarixində sahib bulunduğu ərazi üzərində qəti bir hakimiyyət təmin etməkdə və bunun üçün də türk olmayan millətlər, yəni rumlar, ermənilər və kürdlərin mövcudıyyət və inkişaflarının təhti-zəmana [zəmanət altına] alınmasını və hətta siyasətən daima Babi-aliyə mərbut [bağlı] olmaq üzrə idari bir muxtariyyətə nail edilmələrini şərt qoşmaqdadır.

Rəis Vilsonun tərəfindən qayət səlis bir surətdə ifadə edilən məqsədi başqa bir surətlə təfsir etmək [yozmaq] qabil deyildir. Halbuki bu xüsus unutulmaqda və hətta həzf və ibtal edilməkdədir [pozulmaqda və ləğv edilməkdədir]. Bir çox həftələrdən bəri yunanlıların Şərqi Trakiya və qismən Bursa və İzmir vilayətləri üzərində bir haqqi-məşru və irsi [qanuni və irsi haqq] iddia etmələrinə müsaidə olunmaqda və ermənilərin mühəqqəq [qəti] surətdə əqəliyyətdə [azlıqda] bulduqları dörd-beş vilayətdən mürəkəb [ibarət] bir hökuməti-müstəqilə təşkil etmələri haqqındakı arzuları təşviq və təşci edilməkdədir [cəsarətləndirilməkdədir].

Dün isə daha irəliyə gedildi. Qəzetələr Sülh Konfransının yunan ümuru [işləri] ilə iştiğal edən [məşğul olan] komisiyonu tərəfindən ümumi bir surətdə qərarı-atının ittixaz edildiyini [aşağıdakı qərarın qəbul edildiyini] yazdılar: “*Osmanlı imperatorluğunun külliyyəni imhası [bütövlükdə məhv edilməsi], İstanbulun beynəlmiləl bir hala ifrağı [çevrilməsi] və*

Anadolunun mərkəzində bir türk hökuməti təşkili.”

Şayani-təəssüf [təəssüfə layiq] olsun olmasın, Vilson proqramı böylə bir şeyə qətiyyəni müsaids deyildir. Bu proqram Osmanlı hökumətinin məhv və təxrib edilərək ənqazının [qalıqlarının] Anadolu içərilərinə atılmasına riza verməməkdir. Bu proqram sadəcə rum və erməni millətlərinin düvəli-müəzzəməninin [böyük dövlətlərin] himayəsi və fəqət eyni zamanda hökuməti-Osmaniyyənin hüquqi-hakimiyyəti altında bilamüşkülət [manəsiz, çətinlik çəkmədən] muxtariyyətlərini inkişaf etdirmələri xüsusunun təminini tələb etməkdir. Binaənileyh [ona görə], Vilson prinsipləri ya külliyyəni höküməsüz və yaxud qətiyyəni vacibül-icradır [icrası vacibdir]. Hökuməti-Osmaniyyənin müstəqil şəkli-idarə və hüdudlarını təyin edərəkən məhəlli və mövzei təhqiqtəda bulunmaq [yerli və regional şərtləri araşdırmaq] və əhalinin arayı-ümumiyyəsinə [ümumi səsine, referendum] müraciət eyləmək müvafiqi-ehtiyat və bəsirətdir [ehtiyata və uzaqgörənliyə müvafiqdir]. Əsasən millətlərin kəndikəndilərini idarə edə bilmələri üçün ən eyi çarə fikirlərini və arzularını rəy ilə izhar eyləmələri [səsvermə yoluyla bildirmələri] deyildir və bu üsul Hökuməti-Mərkəziyyənin [Mərkəzi Hökumətlərin] təxlis [azad] edilən əqsamı [qisimləri] Sileziya, Pozen, Şlezviq və hətta Palatina haqqında pək münasib ədd [hesab] ediləməkdə ikən, hökuməti-Osmaniyyə üçün mövzuyi-bəhs olunmamaqdadır [dilə gətirilməməkdir].

Pək müxtəlit əqvamın [qarışıq millətlərin] və aləmi-islamın sülh və səlamati

mövzuyi-bəhs olan bir davada yalnız türkləri ittiham edənler istema olunmaqdadır [dinlənməkdir]. Ehtimal ki, müddəilər [iddiaçılar] hüsn-niyyət sahibidirlər, fəqət qəlblərindəki hissi-kin və hirs hesablarında yanılmalarını intac etməkdir [hesablarında yanılmaları ilə nəticələnməkdir].

Anadolunun səbur və mütəhəmmil [səbirli və dözümlü] türkləri – ki, əksəriyyət etibarlı ilə idareyi-Osmaniyyəyə olduqca uzun müqavimətlərdən sonra il-haq edilmişlərdir [birləşdirilmişlər] – öncədən məhkum edilmişlərdir. Gərək Əbdülhəmidin və gərək qismi-əzəmi [böyük hissəsi] suriyalı, arnavud [alban], çərkəz və sairədən mürəkkəb [ibarət] ittihadçılarının bütün xəta və günahları bunlara təhmil olunmaqda [yüklənməkdə] və Şərq məsələsinin bir qələmdə mətbuları tabe və tabeləri mətbu yapmaq [təbe olunanları tabe olana çevirmək, təbe olanları isə təbe olunana çevirmək; ağaları qula, qulları ağaya çevirmək] surəti ilə həll edilə biləcəyi zənn edilməkdir.

Bütün dünyada böylə müamiləyə [rəftara] yalnız türklər hədəf olmaqda və bunun üçün türklərin bu cəzaya kəsbi-istehqaq eylədikləri [haqq qazandıqları] iddia və bu cəza bilamühakimə [məhkəməsiz] tətbiq edilməkdir. Əgər bu naəhl və fəna rüəsaya [bacarıqsız və pis başçılara] ziyadə itaətə alışımış olan bu zavallı türk milləti də almanlar kimi müahidəti [sazişləri] parçalamış, hərbdə alçaqca vəsəiti-zalimənə istemal etmiş [amansız vəsaitlərə müraciət etmiş], mötəliflərə [Antanta Dövlətlərinə] namərdənə hücum eyləmişlərsə və bunların vücudu [varlığı] sülhi-cahan [dünya sülhü]

üçün bir təhlükə təşkil edirsə, cəzadan müaf buraxılmalarını [cəzasız buraxılmalarını, əfv edilmələrini] tələb etməyiriz. Fəqət hər şeydən əvvəl bunun isbat edilməsi lazımdır. Gəliboludan və Səlanikdən gələrək türklərlə digər Şərq əqvamını [Şərq millətlərini] müqayisə edə bilən zabit və əsgərlər arasında türklərin əleyhində şahadətdə bulunacaqlara təsadüf ediləcəyini zənn etməyiriz. Bizzat bizim generallarımız türklərin yalnız hərbdəki ətvari-alicənabənələrini [alicənab hərəkətlərini] deyil, bəlkə əfkari-mərdanalərini [mərdanə fikirlərini] də təqdir eyləməkdədirlər və bunlar Prins Delinin yüz sənə əvvəl söylədiyi şeyləri təkrara amadə [hazır] bulunmaqdadırlar:

“Əgər bir hökmdarın idareyi-keyfiyyəsinə [özbaşına idarəsinə] və bir qaç fəna sərkdənin təhrikəti-mütəmədiyyəsinə [daimi təhrikətlərinə] məruz olmasalardı, türklər dünyanın ən eyi insanları olarlardı.”

Bütün bunlar diplomatlarımızı, Vilson prinsiplərini ixlal edəmməyərək Şərqdə bir hərc-mərc iqə eyləyəcək [meydana gətirəcək] bir siyasət təqibində mütəənni və mütərəddid bulundurmağa [tələsmədən, yaxşı ölçüb-biçərək hərəkət etmək məcburiyyətində qoymağa] kafi deyildir?”

AZƏRBAYCAN HAQQINDA SİYASİ VƏ TARİXİ MƏLUMAT

Hökumət idarələrinin bizə qarşı üsul-suz quruluşu Azərbaycan türk xalqının yarımvəhşilikdə qalmasına bais olmuşdur.

Hökumət qəsdən xalqın cəhalətdə, bisavad və qaranlıqda qalmasına səy edirdi və bunun nəticəsində qətl, qarət, oğurluq, quldurluq artırdı.

Cinayət işlərimizin siyahısına baxan olsa, görər ki, köhnə hökumət dövründə həmişə cinayət işlərində məhkəmə müqəssirin təqsirini iki-üç dərəcə əskildib ki, bu, cahil, qanmaz adamdır. Halbuki yüz iyirmi il müddətində cəhalət və qaranlıqlı zail edib [aradan qaldırılıb] camaata ibtidai də olsa savad öyrətmək və mədəni millətlərin bizim haqqımızdakı fəna fikrinin yanlış olduğunu göstərmək olardı. Çünki onlar bizə bələd olmadıqlarından, belə güman edirlər ki, quldurluq, qaçaqlıq bizim əsl adətımızdandır [adətlərimizdəndir]. Halbuki avropalılar bilmirlər ki, həmişə rus hökuməti bizim elmə, maarifə, mədəniyyətə çalışan adamlarımızı həbsə alırdı.

Ticarət, sənəət [sənaye], ləvazimat, xalqın səhiyyə işləri ən fəna halda qalmışdı. Bakının və bəlkə bütün Azərbaycanın sərvəti hesab olunan neft işlərinin də bir qədər tərəqqi etməsi genə xaricilərin sərmayə və makinası hünərilə meydana çıxmışdır.

Siyasi, ictimai, iqtisadi əhvalımız ən fəna bir halda idi. Rus hökuməti və rus padşahlığı bizə ögey ana, biz isə ona ögey övlad mənəzəsində [yerində] olmaqla, bizə qarşı icra edilən hüquqsuzluğun müqabilində bir quru etiraz yeri qoymamışdı. Əlbəttə, bir [gün] tarixin bitərəfənə məhkəməsi bir əsrin əzimi müddətində millətimizin maddi və mənəvi həyatını zəhərləmək kimi böyük bir xəyanətlə bəşəriyyətə cinayət etmiş olanları öz mühakimə edər.

Neva kənarında fəqərəyi-kasibə [proletariat] çəkilə istibdadın başı əzildiyinə baxmayaraq, qol-qanadı kənar vilayətlərdə hələ məhv olmayıb, öz hərəkətləri ilə bizə hüriyyətin fütuhətindən [azadlığın nailiyyətlərindən] lazımınca feyziyab olmağa mane olurlar.

Ədalətsizlik və zülüm bu qayda ilə 1905-ci sənəyə, yəni Rusiya və Yaponiya müharibəsindən sonra Rusiyada vəqə olmuş [baş vermiş] inqilabadək davam etmişdi. Bu inqilab hərəkəti zamanında tətilər vüqu bulmuş və qurultaylar çağırılıb əhali tərəfindən hökumətə qəti surətdə siyasi təkliflər edilmişdir.

Fəqət Rusiya istibdad hökuməti Qafqaziya millətlərinin gözün[ü] bu siyasi hərəkətdən yayındırmaq qəsdilə, yəni “Böl və hökmranlıq et!” şüarı ilə öz hiylə və xəyanəti hünərilə bədbəxt müsəlman və erməni millətinin arasında milli davanı salıb, hər iki tərəfdən yüz minlərlə can tələfatı və yüz minlərlə xanımın xəsarəti olub, hökumət kəndisi də bu xüsusda və bu davanı yatırmaq üçün heç bir şiddətli tədbirə təvəssül etmədi [əl atmadı]. Onsuz da çox yaman gün keçirən müsəlmanların əhvalı və həyatı gün-gündən fənalaşır, təhəmmül olunmaz [dözülməz] bir hala düşür. Yenə həman bədbəxtanə milli davanın nəticəsi olaraq o qanlı faciə indi də İrəvan, Gəncə vilayətlərinin bəzi yerlərində davam etməkdədir. Bu vuruşmalarda müsəlmanlar təşkilatsızlıqdan, əsgəri nizam görmədiklərindən ermənilərdən daha artıq can və mal tələfat və xəsarətinə düşər oldular. Lakin ermənilər milli təşkilatlarının və gördükləri əsgəri nizamın səbəbinə az xəsarətlə çıxdılar.

Bu qaradaş davasını[n] daha əvvəlinci dəfədə önünü almaq və onu bilmərrə [birdəfəlik] kökündən kəsməyə hökumətin imkanı və qüvvəsi vardı. Fəqət məəttəəssüf [təəssüf ki], bir dəfə əkilən toxumdan hər dəfə sünbül çıxacağı təbii oldu. Bu cürə əhval 1914-cü sənəyə qədər, yəni Cahan müharibəsinin başlanmasınadək davam etdi. Cahan müharibəsinin başlanması ilə müsəlmanlara qarşı fitnə və fəsad çoxalmağa başladı. Öylə ki, Cahan müharibəsi elan olundu, müfəttinlərin [fitnəkarların] fəaliyyəti Qafqaziya cəbhəsindəki ordunun içərisinə qədər sirayət etdi və bu ordudan bir firqə ayrılıb cəbhə yaxınlığında sükunət edən Acara müsəlmanlarının üzünə hücumu keçdi və hücumun nəticəsi olaraq Qars və Batum nahiyələrində yüz minlərlə müsəlman xanımının dağılmasına, qanlarının nahaq yerə tökülməsinə, ah və fəğanlarının ərsə çıxmasına, yurdlarından avara düşməyinə səbəb oldu. Zülüm və istibdad kitabının səhifələrində həmin bu müsibət yazıldı.

Keçirdiyimiz hadisələr Cahan müharibəsinin – ki, 1914-cü sənədə, iyul ayında başlamış və indi təzəcə axıra yetişməkdədir – həman müharibənin bir qılgılcıdır. İyirminci əsrdə tərəqqipərvər hesab olunan cəngcu [davakar] avropalılar Cahan müharibəsində göstərdikləri vəhşilik və qaniçilik ilə özlərinə tarixdə ad qazandılar.

Sülh və asayiş zamanı Avropa nə qədər gözəl və nə qədər salim isə, öyləcə də müharibə zamanında mənfurdur ki, əsrlərdən bəri mədəniyyətin və böyük zəhmətlərin icadı və böyük səmərəsi olan cəhənnəm atəşli makinalar icad-

çılarını və uzun müddət üstündə zəhmət çəkən insanları bir türfətüleyndə [bir göz qırpımında] məhv etdi. Cəsarət edib onları cəhənnəm makinaları adlandırırım. Fəqət şübhə edirəm ki, cəhənnəmdəki hərərət və atəş ən böyük günahkar dəstəni yandırdıqda bu payəyə çatmasın ki, indiki cəngcular yerdə və havada, suyun üstündə və altında və bütün dünyanı bit-tamam [tamamən] odla doldurmuşlardır. Əskidən bəri yer üzündəki millətlərin müharibəsi, bir-birinin itlafına [tələf olmasına] çalışmaları fələyin təbii qanunlarındanırmı, yaxud insan zürriyyəsinin [nəslinin] müvazinəsini bir dərəcədə saxlamaqdanıdır, yəni doğrusu bir tövqilənətdir [lənət halqasıdır] ki, insanın boğazına keçib və bilməz ki, nə vaxtı ondan azad ola biləcəkdir. Deyəsən, bu öldürücü bələdan xilas olmağa nicat yolu görünür. Bütün bəşəriyyət fəlakətdədir və qədimdən irs qalmış bu məlun [lənətli], mənhus [uğursuz] müharibələr nəhayət unudulsun gərək.

İndi insaniyyətpərvər olan Amerika rəisi-cümhuru Vilson və onun ilə həmməslək və həmfikir olan zatların [şəxslərin] təşəbbüsü ilə bəşəriyyətin qarşısında işıqlı və salamat yollar açılmaqdadır.

Əgər Vilson cənablarının məramnaməsi və nəzəriyyəti Parisdəki Cahan Sülh Konfransı məclisində keçərsə, şübhəsiz vəhşiyət üzünə nuraniyyət böyük zəfər çalacaqdır. Məəttəəssüf [təəssüf ki], bu iki hal və sifət, yəni vəhşiyət ilə nuraniyyət hər ikisi də insanın qəlbində məskən salmışdır. Atilla və sair cahan-girlər kəskin qılınclarının parıldamasına məst olub düşünmədilər ki, onların tən-

tənəli yolları insan qanına bulaşmış və onlara heykəl və mücəssəmə [abidə] qoymaq xatirəsi olarsa, təbii, insan kəllələrindən olacaq. Bu insanı qıranlar və insanı min cürə rəzalətə və təhlükəyə düşür edənələr hiss etmədilər ki, insanın üzünə çaldıqları ən böyük qələbə, eyni zamanda ən müqəddəs fikir və əməllərin [arzuların] məğlubiyyətidir.

İndi təzə fətehlərin dəstəsi meydana çıxmış, fəqət bu fətehlər zənn olunduğu üzrə insana qənim, onları qıranlar, yaxud sərkərdələri bellərində poladdan qılınc bağlayıb mübarizəyə çıxanlar olmayıb, bəlkə insanın hüququnu müdafiə edənələr və hətta o müqəddəs kəlmələrin təbşirinə [müjdəsinə] qalxanlardırlar. Müqəddəs və gözəl əsaslar həyata keçib bəşəriyyətin yalnız zindəganlıqlarını [yaşayışını, dolanışığını] gözəlləşdirəcəkdir.

Cahan müharibəsinin qızğın vuruşması içində Rusiyanın böyük hüriyyət inqilabı 1917-ci sənədə mart ayında zühur etdi. Tarixin çarxı yüz illik ağır və vüsətli dövrünü məşəqqətlə tamama yetirib, genə bizə itirdiyimiz istiqlaliyyəti qaytarıb təslim etdi. Gəncə qalasının meydanında əvvəldən Xan məscidi olub sonradan, 1804-cü sənədə Oruc bayramı günü Gəncə qəhrəmanlarının qanı ilə bulaşmış və daha sonra kəlisaya [kilsəyə] döndərilmiş məbəd-xana genə hüriyyətin nəticəsi və zühuruna görə 1917-ci sənədə Novruz bayramı günü həman meydanda və həman məscid üzərində azadlıq bayrağı qaldırıldı.

Rusiyada yaşayan bilümmum [bütün] əhali zənciri-əsərdən xilas olduqları cəhətdən şad oldular və bunlarla bərabər Rusiya sərhədlərindən o üzde ya-

şayan millətlər – ki, daima Rusiya cahan-girlərinin hücumuna məruz qalırdılar – onlar da şad oldular. Misal üçün gö-türəlüm Keyxosrovun, Keykavusun, Firdovsinin, Sədinin, Hafizin, Xəyyamın və sair müqəddəs zatların vətəni və yurdu olan qoca İran səltənəti ki, asudə nəfəs almağa imkan tapdı.

Cahangirlərin qoca İranın bədəninə batmış zəhərli dişləri axırda inqilab kəlbətini ilə çəkilib çıxarıldı. Tehrandakı Millət Məclisinin dağıdılması, bəzi Məbusan [Parlament] əzələrinin [üzvlərinin] asılması, aşura günü hürriyyətərvər mücahid və müctəhid Siqqətülislamın boğazına Təbrizdə ip keçirilməsi və ən axırda cümlə müsəlmanların müqəddəs ziyarətگاهی olan Xorasandakı İmam Rza əleyhissəlamın rövzeyi-mübarəki həyasızcasına topa tutulması ümid edirəm heç vaxt və heç bir zaman müsəlman aləminin xətirindən çıxmayacaqdır.

Bizim millətimiz ümumi və insaniyyət bayramında iştirak etməyə qalxmadan, ağır zəncirdən boynunda qalan yaraya bir dəfə azad əl çəkmədən, dərhal bədxahlarımız bizi irticaçı, əksinqilabçı, hətta müsəlmanların silahlanıb da rusları qıracaqları kimi fitnə və fəsadları hər tərəfə yayıldı. Nahaqdan yayılan bu cürə böhtanların nəticəsi olaraq hürriyyətin işıqlı günləri bizə qarşı qaranlıqlaşdı. Zülüm, qətl və qarətə şüru edildi [başlandı]. Bunları quranlar, icra edənlər həman saldat əlbisəsinə girib milli ədavət üzrə yapan mütəəssiblər [təəssübkeşlər] oldu.

Hərb cəbhəsindən qayıdıb dəmiryollarla evlərinə rəvan olan saldatlar qabaqlarına rast gələn Azərbaycan türk

xalqını atəşə və qılınca tutdular. Bunlarla bahəm erməni ordusunun da hissələri, özlərini bolşevik, menşevik və srednevik adlandıranların hamısı bu işdə iştirak edirdilər. Bu cürə hərəkətlərin nəticəsində axırda Bakıda 1918-ci sənədə Mart hadisəsi vaqe oldu və bu hadisədə 10 min Azərbaycan paytaxtının əlsiz-ayaqsız əhalisinin qanı axıdıldı.

Məəttəəssüf [təəssüf ki], bu qanlı faciədə başıpozuq rus saldatlarından savayı Bakıdakı erməni ordusunun saldatları da nədənsə birdən-birə dönüb bolşevik olub, bolşevik bayrağı altında iştirak etməkdə idilər.

Qəribə burasıdır ki, Bakıdakı erməni qoşunları üzlərinə tutduqları bolşevik maskasının rəngi hələ qurumamış, öz zərbələrini birinci növbədə müsəlman zəhmətkeş və fəhləsinin üzərinə saldırdılar. Bəs o zamanda demokratiyanın böyük əsaslarını özlərinə şüar və əsas ittixaz [qəbul] edən cənablar nədəndə idi ki, paytaxtımızın küçələri fəhlə meytləri ilə dolu idi? Məgər vaxt və zaman yetişməmişdir ki, üzlərindəki maskalar kənara atılıb sədaqət və qardaşlıqla bir-birinə yardım edib, xırda millətlərin rifahi-halı və səadəti üçün müttəhid [birgə] işləsinlər? Aşkardır ki, erməni qoşunu bolşevik adı və bayrağından istifadə edib milli ədavət üzərindən müsəlmanlara atəş açmışlardır.

Şübhəsiz, erməni qoşununun bu cürə düşmənənə hərəkəti iki qonşu millətin arasında dostanə əlaqə əmələ gətirməsinin daha da çətinləşməyinə meydana açdı. Halbuki bu iki millətin anlayıcı və salim [sağlam] fikirli ziyalıları daima sülh və müsəlimətlə [əmin-aman-

lıqla) yaşamağı arzuqəş olmaqla sədaqətlə bir-birilə müttəfiqən işləmək niyyətinədəirlər. Fəqət heyhat ki, həman yaraları qurdaladılar ki, onlar yavaş-yavaş sağalmaqda idilər.

(Yenə var)

Adil xan Ziyadxan

ODESSANIN SON GÜNLƏRİ

Bolşeviklər Odessanı aldıqdan sonra iki gün orada qalmış və bugünlərdə Bakıya varid olmuş [gəlməmiş] bir şəxs Odessanın son günlərini böylə təsvir edir:

Aprel ayının 2-də şəhər asudə idi. Həman gün axşam “Veçerniy ças” qəzetəsində Cənubi Rusiyada olan Müttəfiq qoşunların Baş komandanının elanı dərc edilmişdi. Baş komandandan həman elanda Müttəfiqlərin Odessaya ərzaq yetirmək imkanında bulunmadıqlarını, ona görə də Odessadan işsiz ünsürlərin çıxarılacaqlarını bildirdi. Aprelin 3-də Odessada çıxan qəzetələr ağ sütunlarla nəşr edilmişdi. Fəqət bu əlamətdən Odessa əhalisi, Klemanso Kabinəsinin düşdüyünü və bolşevizim ideyasının orada faiq [üstün] gəldiyini onsuz da bilirdilər. Böylə ağ sütunlar ilə qəzetələrin çıxması Odessa əhalisini şübhəyə salıb, banklara hücum edirlər ki, oradan pullarını alsınlar. Bu xəbərlər çıxdıqdan sonra çörəyin girvənkəsi 40 manata qalxır. Kerenskinin minlik pulları üç-dörd min Ukrayna puluna satılmağa başlayır. Saat 2-də Müttəfiqlərin və Könüllülərin qitəti [hərbi hissələri] vağzaldan iskələyə tərəf gəlməyə başlayıb,

sonra paroxodlara əyləşirlər.

Axşam general D’Anselmin elanları nəşr olunur. Guya Fransadan alınan əmrnaməyə görə, Müttəfiqlər komandanlığı Odessanı tərk eyləməyə məcbur olmuşlar.

Şəhərdə həyəcan son nöqtəsinə varmışdı. Axşam saat 5-də Əmələ Şurası əxbarnaməsi [xəbər bülleteni] nəşr olunur. O qəzetədə denilirdi ki, bütün mallar Odessada qalmalı, Könüllü dəstələr tərkisilah edilməli, heç bir dövlətli şəhərdən çıxmamalıdır.

General D’Anselm cavab vermiş ki, Fransanın namusu fransız qoşunları ilə yan-yana müharibə edən Könüllü saldatların tərkisilah edilməsinə heç bir vaxt müsaidə verməz. Buna cavab olaraq əmələlər ümumi tətillə elanı ilə qəzetədə nəşr etmişlər ki, nə bir qətrə su, nə də bir girvənkə çörək şəhərin burjuaz hissəsinə verilməyəcəkdir. Eyni zamanda cəbhədə qalmış olan Romaniya, polyak, yunan qoşunları öz ərkani-hərbləri [qərrargahları] ilə əlaqəni qeyb edib, başdanayağa silahlanmış əmələlər tərəfindən mühasirə edilib qətlə məruz qalmışlardır. Bu hissələrdən bəziləri şəhərə daxil olub küçələrdə Könüllü əfsərlərlə bərabər camaata olmanın zülmü edirdilər.

Bolşeviklərdən xilas olmaqdan ötrü iskələyə [limana] o qədər adam axmışdı ki, iskələ belə tanınmıyır. Burada xuliqanlar və silahlı şəxslər durub, burjuvaları soyundurub qarət edirdilər. Axşam saat 10-da qəflətən dövlətli məhəllələrində elektriklər yanmağa başlamışdır və sonra məlum olmuş ki, general D’Anselm üsyan edən əmələlərin tələb-

lərini qəbul etməyə rızasını göstərmişdir.

Aprelin 5-də səhər Odessada yeni hökumət təşkil edildiyi anlaşılırdı. Hər yerdə, qarovulda Müttəfiq saldatları əvəzinə bolşevik qarovulları dayanmışdı. Baş poçtaxana, vağzalda al bayraq çəkilib şəhərin mühafizəsini Şura hökuməti, studentlər və yəhudi dəstələri öhdələrinə götürmüşlərdi.

Aprelin 6-da general D'Anselm elan etmişdi ki, Qafqaziya tərəfinə getmək istəyənlər ingilis paroxodlarına əyləşə bilirlər. Lodkaçılar və faytonçular bu köçhaköçdən istifadəyə başlarlar. İskələdən 200 sajen uzaqda durmuş olan paraxoda aparmaq üçün lodkaçılar adam-başı 4000 manat pul alırdılar. Faytonçular isə müxtəlif yerlərdən vağzala gətirmək üçün 2000 manatdan 2500 manatadək alırdılar. Bəzən faytonçular 5000 manat almışlardır. Bu məlumatı verən şəxs deyir ki, Odessada mehmanxanadan çıxdığında cibində 7000 rubləsi varmış. Fəqət paraxoda daxil olduqda 1000 rublə parası qalmış imiş. 6000 rubləni faytonçular, lodkaçılar almışlardır.

Odessada olan “Blaqorodni institut”un qızları da köçürdülər. Müttəfiqlərin paroxodları Odessadan uzaqlaşdıqda al bayraq çəkmişlər imiş.

AXISKA FƏLAKƏTİ ŞİDDƏTİLƏ DAVAM EDİR

Axıska müsəlman uyezdinin gürcülər tərəfindən zəbti tamam ay yarımıdır. Bu qədər uzun müddətdə hərəkəti-əsgəriyyə durdurulammamışdır. On minə yaxın qoşun müsəlman kəndlərində, şə-

hərdə saxlanılmaqdadır. Guya Ərdahan tərəfindən müsəlmanlar hücum edirlər bəhanəsilə gün-gündən Qars torpağında irəliləməkdədirlər.

Bütün uyezd əsgəri idarə altındadır. Gürcülərin irəliləməsinə, Ərdahan, Oltu kimi sırf türk yerlərini zəbt etmələrinə ingilislər aşkar surətdə yardım edirlər.

İki-üç ay əvvəl, müsəlmanlar tərəfinə meyl göstərən Sərvər bəyə və onun hərəkətinə mənən yardım edən ingilislər bu gün əks tərəfi, gürcüləri alqışlayırlar.

Bir neçə ay müqəddəm [qabaq] ingilislərin gülər üzlərinə, tatlı sözlərinə inanan, onlardan mərhəmət və himayə gözləyən biçarə axıskalılar bu gün ingilislərin gözləri qabağında talan, qətl və məhv edirlər.

Yüzə yaxın müsəlman kəndi tamamilə soyulub soğana çevrilmişdir. 30-40 min kəndli bu gün ac, bir qəpiyə möhtac qalmışdır. Bu qədər min nüfusun bütün yeyəcək buğdası, unu, öküzü, inəyi, qoyunu, atı, eşşəyi, yatacaq döşəyi, qabı-qazanı tamamilə gürcü əsgərləri və köylüləri tərəfindən talan və yağma edilmişdir. On köydə su gətirəcək bir eşşək, yumurta qoyacaq bir tavuq buraxılmamışdır.

Bütün camaatın son qəpiklərinə qədər zorla alınmışdır. 30-40 min kəndli bir aydan bəridir ki, tamamilə boş, qismən yaxılmış evlərində torpaq və taxta üstündə yatmaqda, ölməyəcək qədər ordan-burdan bir zad tapıb, yarım ac bir halda vaxt keçirməkdədirlər. Son vaxtlarda isə uzun aclığa təhəmmül edə bilməyib [dözə bilməyib], çoxu cürbəcür naxoşluqlara tutulur, gündə onlarca tələf olurlar.

Əgər böylə gedərsə, az vaxtda camaatın çoxu tələf olar və bu surətlə Ramişvilinin planı zəhmətsizcə meydana gəlmiş olar.

Bu gün Axıskadan min zəhmətlə qaçıb Tiflisə, oradan da Gəncəyə gələn bir şəxs böylə anladır:

“Müharibə vaxtı yenə yaxşı idi. İnsan ya öldürür, ya ölür və ya əsir olurdu. Şimdi isə camaat çəkilməz bir bəla, ölümdən də betər bir fəlakət içindədir. Yeyəcək yox, yatacaq yox, geyəcək yox, çocuq ağlayır, ana inləyir, ata düşünür. İmdad, bir tərəfdən imdad yox, hər kəs bir halda, hər kəs ac, hər kəs qeyrinin əlinə baxır. Hər kəsin ciyəri yanıq, hər kəsin gözü yaşlı, hər kəsin boynu bükük, ümidi sönük, ruhu düşükdür. Heç kəs evindən çıxıb bağçasına, tarlasına gedə bilməyir. Gürcü köylüləri müsəlman bağçalarında meyvə ağaclarını tamamilə çıxarıb götürürlər. O gözəl Axıska bağçalarını məhv edirlər.

Kimsənin mane olmağa həddi yox.

Daima dövlətli müsəlman kəndlilərinə möhtac olan ac gürcü köylülərinin anbarları taxıl ilə, axırları heyvan[la] doldu. Müsəlmanlar gecələri rahat yatmağa belə həsrət çəkirlər. Gürcü əsgərləri, gürcü köylüləri gecələri dəstə-dəstə gəzirlər. Mərkəzdən uzaq köyləri bir gecə olsun rahat qoymayırlar. Axtarmaq bəhanəsilə zorla qapıları açıdırırlar. Qalmış, saxlanmış son qəpiqlərini də alırlar. Bəzi yerlərdə kişilərini dustaq bəhanəsilə bir evə və ya axıra doldurub qapılarını bağlayırlar. Sonra qız və gəlinləri bu evə yığıb iffətlərinə vəhşiyanə təcavüz edirlər.

Hasili, bu gün Axıska camaatı bir hal-

dadır ki, çoxu ölümü həyata tərcih edir və vaxtilə əldə silah müdafiə edib ölmədiklərinə min dəfə peşman olurlar.”

Budur, sosialist Ramişvili Hökumətinin və müsəlman dostu gürcülərin müsəlman kəndlilərinin, demokratiyasının [xalqının] başlarına gətirdikləri bəla və fəlakət!

Budur, sosialist maskası altında oynanan ən mənfur millətperəstlik!

Budur, Nikolayın kazaklarından daha vəhşiyanə rəftar edən demokrat gürcü qoşunu!

Hökumət Axıska fəlakətini yüngüllətmək üçün iki milyon pul buraxdı. Lakin bu iki milyon bu zamanda nə puldur? İki milyon bircə Azqur köyünün zərərinə ödəyəmməz. Halbuki, ölməmək üçün boş çörəyə möhtac olan köy, bir-iki, on deyil, yüzə yaxındır. Hökumət ciddi müavinəti [köməyi] düşünməyib iki milyon ilə iktifa [kifayət] edərsə, göz görə müsəlman camaatının qırılmasını arzu edir və bu iki milyon da göz boyamaq üçün verilmiş bulunduğunu söyləməyə haqq qazanmış oluruq.

Ümidvaram ki, gürcü əfkari-ümumiyyəsi [ictimaiyyəti] Ramişvili siyasətinə qarşı izhari-nifrət ilə Axıska köylülərinin həyatını düşünər, haqlarında həqiqi vətəndaşlıq məhəbbətini göstərər.

13 mart, Gəncə
Ümidvar

BAKI BƏLƏDİYYƏSİNƏ DAİR

Qafqaz şəhərləri arasında öylə bir şəhər yoxdur ki, idarəsi bizim Bakı şəhəri

kimi bir çox şöbələrə bölünsün. Məlum olduğu üzrə Bakı Bələdiyyə İdarəsi (upravası) yeddi-səkkiz şöbəyə təqsim edilmişdir [bölünmüşdür]. Hər şöbənin bir rəisi (idarə əzası) və hər rəisin də özünə məxsus kargüzarı və dəftərxanası mövcuddur. Böylə ki, Bakı upravası biri-birindən ayrı yeddi-səkkiz müstəqil dəftərxanaya malikdir. Hər dəftərxananın yazıçıları, maşınçıları, dəftərciləri və sair ənvai [cürbəcür] məmurları mülahizə olunsa [nəzərə alınsa], burası uprava deyil, Belçika kimi bir balaca hökumətin müəssisələridir ki, guya hamısı bir böyük imarətə cəmləşmişlərdir. Filhəqiqə [doğrudan da], həştad üç milyonluq məxaricə möhtac olmuş bir idarəyə upravamı yoxsa “balaca hökumət”mi demək səzadır [münasibdir]? Rusiyanın hangi bir şəhəri bir bu qədər məxaricə idarə olunur?

Bakı şəhəri 300 min nüfusa [əhaliyə] malikdir. Böylə olan surətdə həştad üç milyon məxaricdən hər nəfsə [adama] 300 manata qədər pul düşür. Bir bu qədər böyük məxaricə ümdə səbəb bahalıqdır deyə iddia edənlər az deyildir, lakin məncə buna bais bir bahalıq deyil. Sair səbəbləri də vardır ki, sabiq rus hökuməti dövründən belə müşahidə olunur.

Əvvəla, Bakı qlasnılarının şöhrətpərəstliyi Yevropada belə məşhurdur. Ad qazanmaq üçün bir manatlıq məxarici istərlər ki, beş-on manatla tamam etsinlər.

Canışının qərarı Tiflis şəhərində qlavaya [Bələdiyyə İdarəsi sədrinə] dörd-beş min manat məvacib təyin edildiyi zamanlarda, Bakı qlasnıları Kursk şəhərindən Rayevskini gətirdib ildə 20 min manat məvacib verirdilər. Halbuki o vaxtlar

böylə məvacibləri ancaq vüzərə əhli [nazirlər] ala bilirdi.

İkincisi, bir şəxsin vəzifəsini iki-üç və hətta dörd kişi arasında bölüb, hər birinə bir “uşaq payı” vermişdilər. Odur ki, bu gün uprava xidmətçilərinin ədədi onlarla deyil, yüzlərlə sayılır. Məşğuliyyətin azlığı bir dərəcəyə gəlmişdi ki, uprava şöbə rəisləri saat 12-dən irəli təşrif gətirməzdilər.

Hər rəis öz tərəfdarları üçün təbii və qeyri-təbii vəzifələr icad edərək “uprava qutabxorlarının” ədədini bir dərəcəyə gətirmişlərdir ki, bu gün onların məsarifinə həştad üç milyon manat pul tələb olunur. Təzə hökumətə “sədaqət” göstərmək məqsədi ilə Bakı Bələdiyyə İdarəsi neçə ay bundan irəli əhaliyə elan etdi ki, bekar xidmətçiləri kənar edəcəkdir. Upravanın bu hərəkətindən nə hasil oldu? Rəvayətə görə, bir bu qədər xidmətçilərdən ancaq 8 nəfəri məzul [işdən azad] olunmuşdu!

İştə, hökumətin maddi müavinətinə möhtac qalmış uprava bir qədər pul hasilatı üçün bu üsulu icad edib, adına da “ştat ixtisarı” dedi. Pul verildi, upravanın da bir-iki aylıq ehtiyacı rəf olundu [aradan qaldırıldı].

Lakin bununla iş bitmədi. Hər ay yeddi milyona qədər məsarifə möhtac qalmış uprava daha artıq cürətlə meydana atılıb bu dəfə hökumətdən otuz beş milyon pul istəyir ki, buna şəhər mədaxillərini də əlavə edərək, bir tövr bu ili başa verə bilsin.

Fərz edəlim ki, hökumət buna razı oldu. Bakı upravası hökumətin müavinəti ilə dekabr ayınadək yaşaya bildi. Sonra nə olacaq? Hökumətin pul san-

dığına ümid bağlamış Bakı upravası yenəmi ayağını yorğanına tən uzatmayacaqdır? Sonrakı il də bu minval ilə keçərsə, bir bu qədər borc altına girmiş upravanın halı necə keçəcəkdir?

Bir bu qədər məxaricənin müqabilində Bakı upravası fəal bir uprava olsaydı, çəndən da [o dərəcədə də] camaatımıza əsər etməzdi. Amma çifayda həştad üç milyon məxaricəli upravamız özünü heç bir fəaliyyətlə büruzə verməyir, bər-əks [əksinə], upravanın fəaliyyətsizliyi bir dərəcəyə gəlmişdi ki, onun özünə məxsus vəzifələri sair müəssisələr icra edirlər. Məsələn, indiyə qədər upravanın bir çox vəzifəsini “Sentrodom” adlı Mərkəzi Ev Komitəsi olan bir idarə qəsb etmişdir. Bununla belə, şəhərin kəsafət [çirkliliyi] və natəmizliyi bir dərəcəyə gəlmişdir ki, Səhiyyə Nəzarəti də o biri tərəfdən işə müdaxilə edib upravanı iş görməyə dəvət edir. Lakin uprava məhəlgüzər olmayıb [məhəl qoymayıb], inadlıqla hər dəfə işdən boyun qaçırır. Odur ki, Səhiyyə Nəzarəti upravanı bəzi məsələlərdə müttəhim edib, bir çox şikayətlər edir. Şikayətlərin ən böyüyü şəhərin küçə və bazarları kəsif [çirkli] saxlandığı üçün və buna dair uprava tərəfindən heç bir iş görülmədiyi cəhətə yayda xolera kimi müsri [yoluxucu] naxoşluqların zühur edəcəyi mülahizə olunur. Böylə bir təhlükə mübarizəsi məqsədi ilə Səhiyyə Nəzarəti uprava fəaliyyətindən məyus və naümid olaraq, axirüləmr [axırda] onun tamam sihiyyə əmalını [gigiyena işlərini] müraqibə [nəzarət] və kontrol altına almışdır. Lakin bununla Bakı upravası yenə iş görməyə məcbur olmayacaqdır. Zira o, ölü meyit kimi uzanıb heç bir təşəb-

büsatda özünü bildirməyir. Üç aydır ki, şəhəri tərtib və qaydaya salmaq üçün upravaya 500 min manat pul buraxılmışdır amma indiyə qədər yenə şəhərin küçələri məşhur məzbələlər [zibilliklər] kimi dayanıb durmaqdadır. Buna kontrol deyil, hökumətin fəvqəladə təftişi (Сенаторская ревизия) lazımdır ki, bu ətələtin səbəbi meydana çıxsın. Görünür ki, upravaçı ağaların iki saatlıq dəftərxana məşğuliyyətindən başqa şəhərdən heç bir xəbərləri yoxdur. Madam ki, acların qeydinə Sentrodom və şəhərin təmizliyinə də Səhiyyə Nəzarəti çalışacaqmış, upravanın nə haqqı vardır ki, ildə həştad üç milyon pul xərcləyib şəhər əhlinin də heç bir dərdinə qalması. Sudan başqa Bakı upravası nəyə malikdir? Hanı Bakının telefonu, elektrik tənviratı [ışıqlandırması], tramvayı, kanalları? Bəs bu qədər pullar nəyə sərf olunur? Barı dağlardan axıb şəhəri basan yağış sularına bir çarə aransın, bir sədd çəkilsin.

Hökumət bu işə müdaxilə etməyib heç bir şeyi söyləməzdən pul buraxsa, Bakı upravasının axırı ən fəna hallarla tamam olacaqdır. Onsuz da bu saat iş qorxulu görünür. Nə qədər təftişat tez yapılsa, bir o qədər də qarşımızdakı bəlanı tez rəf etmək [aradan qaldırmaq] mümkündür!

Fərhad Ağazadə

GENƏ HAQSIZ BÖHTANLAR

Bakı erməni daşnak firqəsi mürəvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Vper-yod” qəzetəsi aprel 19 tarixli nömrəsində Göyçay uyezdirinin [qəzasının] İva-

novka uçastokundan erməni Keşxurt kəndindən gəlmiş bir nəfərin rəvayətini bu yolda təsvir edir:

“Bütün kəndlər dağılmış, erməni milləti təhqir olunur. Zülümlər kəmkən [əvvalki kimi] davam etməkdədir. Ermənilər öz işlərinə gedə bilməyib ölüm təhlükələrinə düçar olmaqdadırlar. Keşxurt kəndində hökumətin gözü qabağında bir erməni ailəsi qətl olunub, ev əşyası [nı] tamamilən arabalarla Qubaxəlilli kəndinə apardılar. Hökumət əhəmiyyət verməyir. Məhəlli uçastok pristavı işə baxmayıb. Hökumətin nəzarət-diqqəti məzlum, bigünah erməni kəndçilərinin üzərinə dəvət olunur.”

Halbuki İvanovka nahiyəsində qətiyyətlə bəy bir şey olmamışdır və hökumət məmurları bu xüsusda ən ciddi tədbirlərə təvəssül etmişdir [əl atmışdır] ki, ermənilərin əhvali-siyasiyyə və ictimaiyyəti təhvin olunsun [siyasi və ictimai vəziyyəti yüngülləşdirilsin]. Vaqedə [həqiqətdə] də belədir. Hər kəs öz iş və gücü ilə məşğuldur. İvanovkanın fəal pristavı Mustafayev həqiqətən dəyərlı bir zat olub vətən və millət yolunda beş sənədən bəridir ki, mücahidlikdə bulunub, bir çox vətən müharibəsində fədakarlığı ilə şöhrət qazanmış, mücahid bir zabıt olduğundan, bulunduğu mühit daxilində ədalətin ən nazik [həssas] nöqtələrini tətbiqdən çəkinməmişdir.

Əhali arasında müzirr [ziyanlı] fikirlərin bu surətlə olan asudəlikdən müzirr və fitnəəngiz [fitnəkar] bir vəziyyət alacağı təbiidir ki, bu gün bunu deyə bilə-rəm ki, Göyçay uyezdi fəal, salim, doğru, daha doğrusu heç görülməyəcək bir polisə təşkilatını haizdir [polis təşkilatına

malikdir]. Bu idarənin başında naçalnik [rəis] Xankişi, müavinləri isə Talıbxan və Həmid bəylər təşkil etməkdədirlər. Bu xüsusda qubernator Rəşid bəy Axundzadəyə əhali namından təşəkkür etməyə vicdanən borcluuyam.

Bununla belə, erməni qonşularımızın başçıları bundan əvvəl də bu kimi nəşriyyatlarla öz qüsurlarını örtbas etməyə istəyirlər. Fəqət buna qarşı göstəriləcək dəlillər həpsi uydurma və yalan olduğu aşkar və məlumdur. Uyezdin bütün əhvalına aid müfəssəl məlumat əldə mövcud olduğundan, icab edən [lazım gələnlər] vaxtlarda meydana qoyacağıız.

İvanovka mahalı erməniləri əcəba yandırdıqları müsəlman qonşu kəndlərini, apardıqları ev müxəlləfatlarını [ev əşyalarını], talan etdikləri müsəlman azuqələrini, sürülərlə kəsilib erməni Amazasp fədailərinə verilən müsəlman mallarını, oğurlanmış müsəlman uşaqlarını, hətk edilmiş [tapdalanmış] müsəlman ismətlərini hansı günah tərəzilərinin yüngül tərəfinə qoymuşlar?

Bəsdır, eyibdir, iki millətin arasına münafirətli [nifrət yayan], məzərrətli [ziyanlı] mikrobları salmaq. Genə o fikirlər ətrafında dolaşmaq axmaqana bir vəziyyət almaq deməkdir. Cahan demokratiyasına qarşı üzükara çıxmaqdan bir az sıxılmalı. Hər kəs millətini sevər, heç kəs qonşularımızdan əskik mütəhəssis [hissli, duyğulu] deyildir. Biz arzu etməyiz ki, tarixi-mazi [keçmiş tarix] təkrar etsin. Bir zaman gələr ki, zəhmətkeş sinifləri müttəhidən [birgə] hərəkət edəcəklər. O vaxt milliyətpərvər erməni qonşularımız əlləri boş, üzləri qara qalacaqları təbiidir. Buna görə biz ümidvarız ki, bu

kimi əracif [yalan xəbərlər] ilə qəzetə sütunlarını dolduran qonşularımız ədalət, hürriyyət və müsəvat yolunda çalışsınlar, yazsınlar. Bütün bəşəriyyət də bunları istəyir.

Hacı Hüseyn Əfəndizadə

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Qaçqınlara yardım

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın Bakı komitəsinə bir çox qaçqınlar müraciət edərək vətənə getmələrinə yardım və müavinət göstərilməsinə rica edirlər. Həmin qaçqınların çətin və ağır əhvalını nəzərə alaraq onların bu barədə vermiş olduqları ərizə-halları Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] göndərilib, kəndi tərəfindən yardım və müavinətin lazım olduğunu və tezliklə onların getmələrinə imkan verilməsini tövsiyə etmişdir. Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti firqənin tövsiyəsi üzrə həmin qaçqınlara lazımı qədər müavinətdə bulunmuşdur.

Fəhlə həyatından

Müsəlman əmələlərinin tətili

Balaxanıdan Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın Bakı komitəsinə telefonla xəbər vermişlərdir ki, Balaxanıda “Kaspiyskoye tovarışestvo” Qukasovun mədəninə müsəlman əmələləri tətıl etmiş və mədəni saxlamışlardır. Əmələlərin tətıl etmələrinə zeylədəki fəqərə [aşağıdakı hadisə] səbəb olmuşdur:

Keçən Mart hadisəti vaxtında məzkur [adı çəkilən] firmada qulluq edən ermənilər Baxşı Saturov (buruq ustası), Qri-

qori və Mesrop (açarçılar) müsəlman əmələləri haqqında olmazın zülüm və əziyyətləri rəva görüb və bir çox müsəlman əmələlərini quyulara buraxmışlar. İndi həmin ermənilər məzkur firma tərəfindən yenidən qulluğa qəbul edilmişlər və buna isə müsəlman əmələləri razı olmayıb protesto etmişlər və onların qulluqdan qovulmalarını tələb etmişlərdir. Əmələlərin bu tələbi qəbul edilmədiyindən, aprelin 19-u səhər saat 11-dən başlayaraq tətıl elan edərək işləri saxlamışlardır.

“Müsəvat” firqəsi tərəfindən bu barədə Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] xəbər verdikdə, o bir nəfər rus göndərmişdir ki, o da dil bilmədiyindən müsəlman əmələlərinin tələbatını anlamamışdır. Bu isə daha da narazılığa səbəb olmuşdur. Bu münasibətlə firqə yenidən Məsai nazirinə müraciətən məzkur mədənə bir nəfər müsəlman göndərilməsini rica etmişdir. Tətıl davam edir.

Əmələlər qəti surətdə olaraq məlum etmişlər ki, yuxarıda adları zikr olunan ermənilər oradan qovulmasa, onlar işə başlamayacaqlardır.

Əmələlər üçün bez verilməsi

Tağıyev fabrikanı əmələləri Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsəvat”ın Bakı komitəsinə müraciətən, orada işləməkdə olan əmələlərin sihiyyə [gigiyenik] cəhətdən fəna halda olduqlarını bəyanla, fabrikadan onlara bez buraxılmasını rica və arzu etmişlərdir. Komitə əmələlərin həmin müraciətnaməsini Hacı Zeynalabdin Tağıyev cənablarına göndərilib, tezliklə əmələlərə bez buraxılmasını ciddi arzu etmişdir.

* Tağıyev fabrihasında qulluq edən Hacı İsmayılzadə və Hacı Möhsün Kazımzadə “Müsavat” firqəsinə müraciətən, onlara müdiriyyət tərəfindən edilən zülüm və əziyyətdən şikayət etmişlərdir. Firqə həmin şikayəti Hacı Zeynalabdin Tağıyev cənablarına göndərmiş, bu barədə tezliklə binagüzarlıq edib [sərəncam verib] və böylə hərəkətlərə yol verilməməsini ciddən arzu etmişdir.

Suraxanıda mühazirə

Düşənbə [bazar ertəsi] günü aprelin 21-də Suraxanı “Narodni dom”unda [Xalq evində] “Müsavat”ın Suraxanı şöbəsi tərəfindən mühazirə (leksiya) tərtib edilmişdir. Mühazirəçi Piri Mürsəlzadə “Qafqaziya cümhuriyyətləri və Könüllü ordu” mövzusunda olaraq mühazirə oxuyacaqdır. Mühazirə gündüz saat 2 tamamda başlanacaqdır.

Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin [Tələbələrini] Mərkəzi Komitəsinə

* Səşənbə [çərşənbə axşamı] günü aprelin 22-də gündüz saat 4-də Mərkəzi Komitənin iclası olacaqdır. Müzakirə ediləcək məsələlər bunlardır:

- 1) Müsamirə [konsert; tamaşa] hesabı;
- 2) İctima [yığıncaq] haqqında;
- 3) Komitənin nakazı [təlimatnaməsi];
- 4) Təshihyyə [Redaksiya] Komissiyasının məruzəsi;
- 5) Vıqrişni [uduşlu] biletlər xüsusunda və qeyri məsələlər.

Həmin üzvlərin iclasda isbatı-vücut [iştirak] etmələri lazımdır.

* Bu yaxınlarda Qafqaziya Müsəlman Mütəəllimlərinin Mərkəzi Komitəsi tərə-

findən “Gənc qələmlər” məcmuəsinin ikinci nömrəsi nəşr ediləcəkdir. Məqalələr qəbul olunur. Yoldaşlardan xahiş olunur ki, öz yazıları ilə kömək eylesinlər.

“Gənc qələmlər” məcmuəsinin birinci nömrəsi və Gəncə Mütəəllimlər Komitəsinin mürəvici-əfkarı [fikirlərini yazan orqanı] olan “Əfkari-mütəəllimin” məcmuəsinin 2-ci nömrəsi vardır. Bu məcmuələri Kazımzadə və Şərifzadənin Nikolayevski küçədə olan kitab mağazasında və Mərkəzi Komitədə növbə saatlarında almaq olar.

Mərkəzi Komitənin adresi: Verxni-Təzəpir və Gimnazicheski küçələrin künçündə, poçta qutusu nömrə 273.

“Türkü mütəəllim və tələbələr”

Nisanın 18-də “Müsavat” bürosunda Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”a hüsn-rəğbət göstərən türk mütəəllim və tələbələrini iclası olub, əbədi büro seçilmişdir. Seçilənlər:

- 1) Məhəmmədbəyzadə İsmayıl bəy (tələbə);
 - 2) Məhəmmədzadə Mirzəbala (mütəəllim);
 - 3) Əbdülvahab Məhəmmədzadə (mütəəllim);
 - 4) Nurizadə Hacığa (tələbə);
 - 5) Ələsgər Ələkbərzadə (mütəəllim);
- Sədr: Məhəmmədbəyzadə İsmayıl bəy
Katib: Məhəmmədzadə Mirzəbala intixab olunmuşdur [seçilmişdir].

BAKI QUBERNİYASINDA

Yüzbaşından şikayət

Cavad uyezdi Ərəbbalaoğlan kəndi-

nin vəkilləri Bakı qubernatoruna bir ərizə verərək məlum etmişlər ki, məzkur [deyilən] kəndin yüzbaşısı Nədir Məşhədi Yusif oğlu əvvəla qaçaq olub, türklər gələndən sonra kəndxuda təyin edilib, məhz şəxsi mənfəəti üçün işləməkdədir. Böylə ki, camaat məzkur kəndxudanın əlindən təngə gəlmişdir. O, camaatdan cürbəcür bəhanələrlə vergilər, qaramal, qoyun, taxıl və ev müxəlləfatı [ev əşyası] almaqdadır. Bunlardan əlavə, camaatı çox incidib döyür. Bir çox böylə hərəkət barəsində qubernatora müfəssəl məlumat təqdim edərək məzkur kəndin vəkilləri rica edirlər ki, tezliklə onları həman yüzbaşının çəngalından [caynağından] xilas etsin.

Qubernator tərəfindən yüzbaşının qulluqdan qovulmasından ötrü uyezd naçalnikinə binagüzarlıq [sərəncam] göndərilmişdir.

Muğan əhalisinin ricası

Petrovlovkadan Daxiliyyə naziri cənablarına zeylədəki [aşağıdakı] məzmununda bir teleqraf göndərilmişdir:

“Biz Muğan əhalisi cavanlar, bizim əsgərliyə alınmamız barəsində edilən binagüzarlıq [sərəncamı] eşidərək çox şad olduq. Çünki onlar vətənimizin birinci müdafiəçisi [müdafiəçisi] olduqlarından, həm onlar və həm də bizlər kəndimizi xoşbəxt hesab edirik. Lakin zati-alilərinə məlum etməyi lazım görürüz ki, sərhəddə Şahsevənlərin bizi narahat etmələrini nəzərə alaraq əsgər toplamaq binagüzarlığının iki ay müddətinə təxir edilməsini arzu edirik. İyul ayının əvvəllərində Şahsevənlər yaylağa çəkilməlidirlər. Uyezd naçalnikinin [qəza rəisinin]

təşəbbüsü ilə aramızdan təşkil edilmiş olan 200 nəfərdən ibarət dəstə ilə biz daima Şahsevənlərin qabağını saxlayıb, mal və canımızı onlardan bu vaxta qədər mühafizət etmişik. İndi bu 200 nəfərdən ibarət dəstə qüvvəsiz olduğundan, onun miqdarını 5-6 yüz nəfərə qədər artırmaq lazımdır ki, bunun üçün də cavanları təhti-silaha [silah altına] almalıyıq. Binaəniləy [ona görə], zati-alilərinə acizənə rica edirik ki, bizim böylə halımızı nəzərə alaraq əsgərlərin dəvətini iyul ayına qədər təxir etdirəsiniz.

Atışma

Rustov uçastokunun pristavı Quba uyezd naçalnikinə məlum etmişdir ki, aprelin 7-də Tülər kəndinin əhilləri [Əliabbas] Hacı Muradxan oğlu, Sirac Məhəmməd oğlu və Şahhəsən Hacı Muradxan oğlu bir tərəfdən, Seyidməhəmməd Bayram oğlu, Şahmirzə Ağarza oğlu arasında atışma vaqe olub, nəticəsində Əliabbas Hacı Muradxan oğlu, Sirac Məhəmməd oğlu ölüb, Seyidməhəmməd Bayram oğlu yaralanıb, Seyid Məhəmmədin qızı Həvva xanım ölmüşdür.

Rüşvət

Bakı əhli Allahverdi Əliyev qubernatora məlum etmişdir ki, Cavad uyezdi Çadırılı kəndinin əhilləri Nəcəfqulu Quluş oğlu, Vəlibəy Hacı Nağı oğlu, Hümmət Məşhədi Quluş oğlu onun çobanlarından 132 qoyun, 9 dənə camış, 3 at və qeyri şeylər qarət edib aparmışlar. Çobanlar Çadırılı kəndi yüzbaşısına şikayət etmişlərsə də, o, 6600 manat pul istəyib və aldıqdan sonra heç bir binagüzarlıq etməmişdir [heç bir tədbir görməmişdir].

GÜRCÜSTANDA

Abazalılarda fəryadı

Gürcüstan hökuməti yalnız Axıskada deyil, Abaza[da] dəxi kəndi “hikməti-idarəsini” tətbiq etməkdədir. İstanbuldakı Qafqaz Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinədən mətbuata aşağıdakı təlim göndərilmişdir:

Abxaziyada cəryan etməkdə olan fəcayeni [faciələri] haki [nəql edən], məhəllədən [yerindən] gələn bir məktubdan müfrəz [götürülmüş] şu fəryadları insaniyyəti-mütəməddinənən ənzari-şəfqəti önünə vəz edirik [mədəni dünyanın şəfqət nəzərləri önünə qoyuruq]:

Gürcülər irqi və tarixi heç bir haqları olmadığı halda cəbrən [zorla] Abxaziyani istila və Çixkvişvili ismində həyatı-mazisi [keçmiş] pək parlaq olmayan bir xunxarı [qanıqanı] valiyi-ümumi [general-qubernator] təyin etmişlərdir. Abxaziyanın Peyzipin ismində iqa eylədiyi cinayətin [işlədiyi cinayətlərin] hənüz qanı qurumamış, Kartoçianı komissar olaraq göndərmişlərdir. Bu vali və komissarın yekdigəri [bir-biri] ilə müsabiqə edəcəsinə iqa etməkdə olduqları məzalim [zülümlər] qüruni-vüstada [Orta əsrlərdə] belə görülməmiş dərəcədədir. Kiçik millətlərin mühafizə-hüququ üçün ədalət üsulları tətbiq edilərkən, Yevropanın gözü önündə həqqi-istiqlalını mühafizə dəiyəsində [arzusunda] bulunan bir qövmi-nəcib imha [məhv] olunur.

Gürcü zimamdarani-ümuru [işlərin ci-lovunu öz əllərində tutanlar] yarın bu qanlı nasiyələri [alınları] ilə bəşəriyyəti-mütəməddinənən mütəməddinləri [mədəni bəşəriyyətin nümayəndələri], hürriyyəti-əq-

vam nəzəriyyəsinin vəzələri [millətlərin azaldığı nəzəriyyəsinə meydan qoyanlar] hüzuruna nasıl çıxacaqlardır? Gürcülər cəbr və qəhr ilə bir millətin imhasına bugünkü tələqqiyyəti-hüquqiyyə və insaniyyənin müsaid olduğunu bilmək istəməyəcəklər midir?

Keçən sənə almanlarla müştərəkən tərtib eylədikləri qətləmə yetişməyirmiş kimi, bu dəfə də qızıl alaylarla bəqiy-yətüssüyuf abazaları [abxazları] imha etməkdədir. Məqtulin miyanında [öldürülənlər arasında] mütəfəkkirindən Maçev, vətənpərvər miralay [polkovnik] Şer-vaşidze də bulunmaqdadır. Zavallı abazalar Rusiya kimi qəviyyəülşəkimə [güclü, möhkəm] bir hökuməti-müstəbidəyə qarşı əsrlərcə mühafizə etdikləri mövcudiyəti-milliyələrini qaib etməkdədir.

Abaza köylərinin ənqazi-pərişanı [xarabalıqları] arasında dolaşan sülh gürcü ajansları bərhəyat [sağ] qalanlardan da cəbrən [zorla] sədaqət və tabeiyət [təbəçilik] imzası alırlar. Bu surətlə gürcülər Abxaziyaya istilani məşru [qanuni] göstərmək və Sülh Konfransında abazaları əmri-vaqe [fakt] qarşısında bulundurmaq istəyirlər. Zəhi xəyali-batıl! [Necə də batıl bir xəyaldır!] Etilaf [Antanta] donanmasının Qara dənizə gəlməsi abazaların ənzari-yə'si [məyus gözləri] önündə bir şöleyi-ümid oyandırmış və bu ümid sa-iqəsi [sövbü] ilə bir xilas hərəkəti göstərmək istəmişlərsə də, yazıq ki, bu hərəkəti-məşruə [qanuni, leqal hərəkət] də gürcü məzaliminin təşəddüdündən [zülminün şiddətlənməsindən] başqa bir səməyə verməmişdir. Sərvəti-məbzulə [bol sərvətləri] və lətafəti-təbiyyəsi [təbii gö-

zəllikləri] üzündən gürcü hirs-i-stilasına uğrayan gözəl Abxaziya bu gün başdan-başda bir matəmzardır [matəm diyanıdır].

Dağıstanın cəngavər övladları da sədəyi-istimdadımızı [imdad səsimizi] eşidəmməyəcək dərəcədə məşğuldur. Kamali-şükranla söyləyirəm ki, Qafqaziya-da fəryadımızı yalnız ermənilər eşidir, bir sədəyi-haqq yalnız onlar tərəfindən yüksəlir. Bizi müdafiə vəzifəsi yalnız o alim-cənab qüvvətə qaldı. Qadın, erkək, çocuq, zihəyat [sağ] qala bilənlərin ənzari-ümidli [ümidli gözləri] kiçik millətlərin hüquqi-məğsubələrini [qəsb edilmiş hüquqlarını] iadə etməyi [qaytarmağı] bir qayeyi-insani bilən Hökuməti-Mötəlifəyə mütəvəccihdir [Antanta dövlətlərinə çevrilmişdir]. Bu adil hökumətlərin birisi tərəfindən yüksələcək bu sədəyi-haqq daha ziyadə təmadisi [uzanması] ədaləti-insaniyyəyə irasi-şübhə eyləyəcək olan fəcayenin [bəşəriyyətin ədalətinə şübhə əmələ gətirəcək faciələrin] xatiməsini elan eyləyəcəkdir.

Bunun üçün iyirminci əsri-mədəniyyətin ədalət-şüar hökumətləri bu cinayətə qarşı laqeyd qalmasınlar. Bunu ədalət və insaniyyət naminə rica edirik.

ERMƏNİSTANDA

“Aşxatavor” qəzetəsinin müxbiri yazır:

Ermənistanın ərzaq işləri sabiqki halda qalmaqdadır. Oraya gətirilən ərzaq az olduğundan, əhalinin ehtiyacını görməyir. Camaat aclıqdan qırılır. Bahar gəldiyi üçün əhali göyərti ilə dolanır. Lakin Ararat dərəsi kifayət edəcək qədər gö-

yərti verməyir. Aclığa görə əmələ [işçi] tapılmayır. Diri meyitlər işləməkdən acizdirlər. Toxum olmadığı üçün əkin yerləri əkilməmişdir. Aclıqdan dolayı mal-qaranın 80 faizi yılmış və qırılmışdır. Şəhər istixbarında [xəbərlərində] xəbər verilir: Şəhərdə bu gün küçələrdən 28 meyit qaldırılmışdır. Dün 38 nəfər ölmüşdü. Şəhərdə yatalaq xəstəliyinə mübtəla olan 259 nəfər vardır. Qara çörəyin qırvənkəsi 7 manat, ağ çörək 9 manat.

Ermənistan Amerika himayəsində

“Xüsusi fəqət mötəbər rəvayətlərə” müstənidən [istinad edərək] İstanbulda müntəşir “Caqatamart” qəzetəsi yazır ki, Ermənistanın kimin təhti-himayəsində [himayəsi altında] olması məsələsi həll edildi. Bu məsələ Amerika, İngiltərə, Fransa və İtaliya arasında çoxdan bəri müzakirə edilməkdə idi. Etilaf [Antanta] dövlətləri nəhayət Amerikanın Ermənistanı təhti-himayəsi altına alması təklifini qəbul etmişlərdir. Deməli, Ermənistan Amerikanın daireyi-nüfuzu və himayəsi altına keçəcəkdir.

- Aprel ayının 16-da Ermənistanın diplomasi nümayəndəsi T[iqran] A[rutyunoviç] Bekzadyan Amerika heyətinin nümayəndəsi hüzuruna gələrək təvəqqe eyləmişdir ki, Şəki, Araz, Göyçay, Şamaxı və Quba uyezdlərinin erməni fərarilərinə müavinət eyləsin. Bu məsələ barəsində Bekzadyan Tiflisdə baş Amerika nümayəndəsi ilə müsahibədə bulunacaqdır. Bekzadyan beş günlüyə Tiflisə əzimət eyləmişdir [getmişdir]. Pəncşənbə [cümə axşamı] günü qayıdaraq yenə öz işinə başlayacaqdır.

İDARƏDƏN CAVAB

Zaqatala məbusu [Abdulla] Qəbulzadə əfəndiyə:

Məqalənizdən aşkardır ki, siz Hacıbəylinin Zaqatala haqqında yazmış olduğu məqalənin məzmununa lazımcına diqqət yetirməmişsiniz. Zira yetirmiş olsaydınız, Hacıbəylinin “İşi zaqatalıların yalnız bir hissəyi və təəssübü iqtizaatna [zərurətlərinə] həvalə edərsək” cümləsindən: “Zaqatalı bir gürühi-mütəəssib [təəssübkeş kütlə] imiş” mənasını çıxarmazdınız. Çünki o cümlədən çıxan məna o deyildir. O cümlənin mənasını burada təfsir etmək istəməyirik. Çünki o cümlə ümum camaatdan ötrü yazılmış bir mətləb deyildi ki, hər kəs başa düşmək üçün açıq yazılırdı. Məqalə məhz hökumət əzalarının [üzvlərinin] nəzər-diqqətlərini cəlb etmək üçün yazıldığından, hər cümləni təfsirlə bəyanə ehtiyac yox idi.

Saniyə [ikincisi], Zaqatala üçün gəndərilən hakim və sair hökumət əzalarının “müvəqqətən” yerli əhliyəndən olmamasını dərmiyan etmək [meydana atmaq] məsələsi də burada görüşdüyümüz Zaqatala vəkillərinin söhbətlərindən anlaşılan və arzularına müvafiq gələn bir məsələ idi. Əlavə “müvəqqətən” yəni hələlik böylə olsun, sonra Zaqatala əhliyəndən məmurlar təyin edilər və bir də Hacıbəylinin məqsədi məhz Zaqatala haqqında danışdığı olduğundan, sair yerlərin rüsvətxor məmurlarından bəhs etməyə heç lüzum yox idi.

İtibdir

Həmin aprel ayının 18-də Nijni Priyutski və Bazarnı küçələrin küncündə balaca bir qız 14 misqal yarım iri mirvari və 6 parça qızıl (10 misqal) itiribdir. Tapan şəxslərdən acizənə təvəqqe edirəm, özü razı olan bəxşişə bu adresə göndərsinlər: Nijni Priyutski və Bazarnı küçələrin küncündə nömrə 74, Quliyevin evində Məşhədi Hacı Dadaşov, telefon nömrə 15-05.

8729

İtibdir

Rüstəm Kərbəlayi Nəriman oğlunun Göyçay uyezindən [qəzasından] aldığı pasportu 100 manat pulu ilə bərabər itib. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

8728

Doktor**Ağahüseyn Kazımov**

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor**Musa bəy Rəfiyev**

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Teleqraf xəbərləri**

səh. 371. “Qlazkar”: Udmurt Respublikasının şimalındakı Qlazov şəhərinin köhnə adı; qəzetdə təhrif edilmişdir.

“Teleqraf”: Amsterdamda nəşr edilən gündəlik “De Telegraf” [De Telegraaf] qəzeti nəzərdə tutulur.

Rusiyanın sülh təklifləri

səh. 372. “Nikolay zamanında”: Rusiya imperatoru II Nikolayın hakimiyyət illəri nəzərdə tutulur.

“Morning post” [The Morning Post]: Londonda 1772-1937-ci illərdə çap olunan gündəlik qəzet.

“Pester Lloyd”: Budapeştdə alman dilində nəşr edilən gündəlik qəzet; əsas 1854-cü ildə qoyulmuşdur.

səh. 373. “kral Şarl”: 1916-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olan Avstriya-Macaristan imperatoru I Karl nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 373. “Avamlar Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

Türklər haqqında

səh. 374. “Över” [L'Œuvre]: 1904-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilmiş qəzet.

səh. 375. “Babi-ali” (hər fən “uca qapı”): Osmanlı dövlətində Sədrəzəmin (Baş nazirin) sarayına verilən ad; beynəlxalq münasibətlərdə “Osmanlı hökuməti” mənasında işlədilir.

səh. 376. “Palatina” (yaxud Pfalts): Almaniyanın cənub-qərbində tarixi bölgə [Pfalz].

“Əbdülhəmid”: 1876-1909-cu illərdə hakimiyyətdə olmuş Osmanlı sultanı II Əbdülhəmid nəzərdə tutulur.

“İttihadçılar”: 1889-cu ildə siyasi bir cəmiyyət kimi qurulan, sonra siyasi partiya çevrilən və 1913-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətində hakimiyyəti öz əlində saxlayan “İttihad və Tərəqqi” partiyasına mənsub şəxslər.

Azərbaycan haqqında siyasi və tarixi məlumat

səh. 379. “...Rusiyanın böyük hüriyyət inqilabı 1917-ci sənədə mart ayında zühur etdi.”: Rusiyada Fevral burjuva-demokratik inqilabı nəzərdə tutulur; yeni təqvimlə mart ayına düşür.

Genə haqsız böhtanlar

səh. 386. “Keşxurt”: qəzetdə kəndin adı təhrif edilmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 387. “Kaspiyskoye tovarışestvo” (“Kaspi ortaqlığı”): Bakıda və Abşeronda neft istehsalı və ticarəti ilə məşğul olan şirkət. Əsası 1886-cı ildə Qukasov (Qukasyan) qardaşları tərəfindən qoyulmuşdu.

Bakı quberniyasında

səh. 389. “Lakin zati-alilərinə məlum etməyi lazım görürüz ki...”: qəzetdə “görürüz” yerinə “görməyiriz” getmişdir.

“Çadırlı”: qəzetdə “Çarlı” getmişdir.

Gürcüstanda

səh. 390. “Çixvişvili”: bu soyadı qəzetdə təhrif edilmişdir.

“bəqiyətülsüyuf”: (qılınc artığı) bir qətləmədən sonra sağ qalanlar, xilas olanlar.

Ermənistanda

səh. 391. “Aşxatavor” (Fəhlə): Tiflisdə nəşr olunan erməni qəzeti.

İdarədən cavablar

səh. 392. “Hacıbəylinin Zaqatala haqqında yazmış olduğu məqalənin”: Üzeyir Hacı-

bəylinin “Zaqatala məsələsi” adlı məqaləsi “Azərbaycan” qəzetinin 3 aprel 1919-cu il tarixli 149-cu nömrəsində dərc edilmişdir.

İtibdir

səh. 392. “Nijni Priyutski”: Bakıda, indiki Süleyman Rəhimov küçəsi.

“Bazarnı”: Bakıda, indiki Azərbaycan prospekti.

Çərşənbə axşamı, 22 aprel 1919-cu il, nömrə 163

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 21 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 22 nisan 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırını səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

BİR PIYALƏ ÇAY

Bakı İctimai Yığıncaq Klubunda nisan (aprel) ayının 24-də “İttihad” firqəsi tərəfindən “Bir piyalə çay” məclisi təşkil olunacaq. Səhnə tamaşası Hacıbəyli Bəradərləri müdiriyyətinin mahir artistləri tərəfindən idarə ediləcək. Məhz bu məclis üçün Qarabağdan məşhur “aşıqlar” daha dəvət olunub. Məclisə yalnız dəvətnaməsi olanlar buraxılacaq. İttifaqən [təsadüfən] dəvətnamə almayan zəvati-möhtərəm [möhtərəm şəxslər] məclisə gəlmək xahişində olsalar, dəvətnaməni Parlaman İdarəsində “İttihad” fraksiyonundan ala bilərlər.

“İttihad” firqəsi

DAĞISTANA İMDAD!

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” firqəsinin Mərkəzi Komitəsi tərəfindən intixab olunmuş [seçilmiş] xüsusi bir komisiyon tərəfindən dağistanlı qardaşlarımız üstünə hücumavər olan [hücum edən] hürriyyət və istiqlal düşməni Denikin qara qüvvəsi ilə hər b etmək üçün Azərbaycan könüllü dəstəsi təşkil olunur. Yazılmaq istəyənlər hər gün Məclisi-Məbusan binasında, “Müsavat” fraksiyonu

mənzilində gündüz saat 8-dən 2-yə və axşam saat 5-dən 7-yə qədər yazıla bilərlər.

ELAN

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarəti bununla elan edir ki, aprelin 28-də gündüz saat 1-də Ərzaq Nəzarəti binasında Olqinski küçə “Natsional” mehmanxanasında aşağıda göstərilən miqdar balıqlar hərrac ilə satılacaqdır:

A) Hissə-hissə:		
1 – Jerex [xəşəm]	2 tara	Vəzni təqribən 6,140 put 11 girvənkə
2 – Sudak [sıf]	3 tara	
3 – Şuka [durnabalığı]	16 tara	
4 – Leş [çapaq]	43 tara	
5 – Sazan [çəki]	169 tara	
6 – Som [naqqə]	52 tara	
7 – Vobla [külmə]	129 tara	
B) Seld [siyənek]	1965 tara	Vəzni təqribən 5413 put

Göstərilən miqdar balıqlar hamısı bir yerdə və ya seldin hamısı iki partiya və qalanları isə əlahiddə satıla bilər.

Satılan balıqlar Vinner şirkəti zavodunun dondurma anbarlarında (İrəvans-